

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Psychosociální následky sexuálního zneužívání

Social and psychological consequences from suffering sexual abuse

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

PhDr. Jana Mottlová, Ph.D.

Autor:

Simona Matoušková

Praha 2020

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat své vedoucí bakalářské práce PhDr. Janě Mottlové, Ph.D. za rady, které mi poskytla. Dále bych chtěla poděkovat svým přátelům a rodině za trpělivost, kterou se mnou během psaní mé práce měli.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Psychosociální následky sexuálního zneužívání“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 05. 05. 2020

Simona Matoušková

Anotace

Bakalářská práce formou kazuistiky zkoumá problematiku psychosociálních následků sexuálního zneužívání. Výběr respondentů ochotných referovat o své zkušenosti pomohl výzkum dále specifikovat na problematiku sexuálního zneužívání v rámci rodiny a konkrétně problematiku sourozeneckého incestu. V teoretické části jsou definována nutná teoretická a metodická východiska, v čem sexuální zneužívání spočívá, jaké jsou jeho následky a jaká jsou východiska a následky při jeho následném řešení. Praktická část se formou hloubkových rozhovorů zaměřuje na dva respondenty, Marka a Kláru, oba sexuálně zneužívané rodinným příslušníkem od útlého věku. Předmětem následného zkoumání je rodinný kontext obou respondentů a dopady na jejich sociální život, zejména v rovině vztahové a sexuální, podobnosti jejich případů jsou dále srovnávány.

Klíčová slova

sexuální zneužívání, incest, oběť, pachatel, následky

Annotation

Bachelor's thesis examines the issue of psychosocial consequences of sexual harassment. The respondent selection further specified the research on the issue of sexual harassment within the family circle and furthermore the issue of sibling incest. The theoretical part of the thesis defines the necessary theoretical and methodical fundamentals, such as what constitutes sexual harassment, its consequences, and the possible methods and impacts of subsequent therapy. The practical part examines two respondents, Marek and Klára, utilizing the method of in-depth interviews. Both respondents were sexually harassed during their childhood by a member of their family. The subject of the subsequent research is mainly the familial context of both respondents and impacts of their trauma on their social life (mainly in context of their future relationship and sexual life) and comparison of both cases.

Keywords

sexual abuse, incest, victim, offender, consequences

Obsah

Seznam zkratek	7
Úvod.....	8
Teoretická část	9
1. Sexuální zneužívání.....	9
1.1. Pojem sexuální zneužívání.....	9
1.2. Formy sexuálního zneužívání	10
1.2.1. Bezdotykové sexuální zneužívání.....	11
1.2.2. Dotykové sexuální zneužívání.....	11
1.3. Pachatel	12
1.3.1. Pedofilie.....	13
1.3.2. Incest.....	14
1.3.3. Sourozenecký incest	15
1.4. Oběť	15
2. Následky sexuálního zneužívání	17
2.1. Syndrom dětského přizpůsobení sexuálnímu zneužití	18
2.2. Posttraumatická stresová porucha (PTSD).....	19
3. Viktimizace.....	23
3.1. Primární viktimizace	23
3.2. Sekundární viktimizace.....	23
3.3. Terciární viktimizace	25
3.4. Reviktimizace.....	25
4. Prevence sexuálního zneužívání.....	27
4.1. Primární prevence	27
4.2. Sekundární prevence	28
4.3. Terciární prevence.....	29
5. Transgenerační přenos.....	31
5.1. Genealogické přenosy	31
5.2. Úloha identifikací.....	32
5.3. Význam výchovy	32
5.4. Transgenerační přenos a sexuální zneužívání	33
Praktická část	34
6. Cíl práce a výzkumné otázky	34
6.1. Cíl práce	34
6.2. Výzkumné otázky.....	34

7. Metodologie výzkumu.....	35
7.1. Kvalitativní výzkum.....	35
7.1.1. Případová studie.....	35
7.1.2. Technika sběru dat a výzkumný vzorek	36
8. Analýza a interpretace výsledků získaných dat.....	37
8.1. Anamnéza – Klára.....	37
8.2. Anamnéza – Marek	38
8.3. Partnerské vztahy	40
8.4. Rodinné vztahy.....	43
8.5. Přátelské vztahy	45
8.6. Psychický stav	46
8.7. Nahlášení trestného činu	48
9. Shrnutí	50
Závěr	53
Seznam použité literatury.....	54
Seznam příloh	56

Seznam zkratk

atp.	a tak podobně
CSA	child sexual abuse
ČSSR	Československá socialistická republika
např.	například
PTSD	posttraumatická stresová porucha
tj.	tj.
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný
WHO	světová zdravotnická organizace

Úvod

Téma sexuálního zneužívání začalo být v České republice více diskutováno až začátkem devadesátých let. Hlavním důvodem byla změna politického režimu v naší zemi a s tím vzrůstající vliv západních zemí. V západních zemích začalo být toto téma veřejně diskutováno již začátkem let osmdesátých, a to především díky vzniku feministických a emancipačních hnutí žen, které o svých traumatech začaly veřejně hovořit.

Jedním z důvodů pro výběr tématu bakalářské práce byla také skutečnost, že dle mého názoru je téma závažnosti sexuálního zneužívání a jeho dopadů na oběti v české společnosti stále v nemalé míře tabuizováno a zlehčováno. Za negativní považují rovněž nedostatečnou informovanost široké veřejnosti o tomto tématu. Prevence a osvěta společnosti není adekvátní míře závažnosti dopadů zneužívání na život jedince. Tomu přispívá i absence jednotné sexuální výchovy na školách. Zásadním momentem bylo též shlédnutí dokumentu *Leaving Neverland*. Jedná se o zpověď dvou dospělých mužů, kteří byli v dětství sexuálně zneužíváni Michaellem Jacksonem.

Dalším faktorem, který ovlivnil výběr tématu bakalářské práce, byla spolupráce se spolkem Konsent. Ten nabízí svépomocnou skupinu pro sexuálně zneužívané ženy. Díky této zkušenosti jsem si uvědomila, v jak velké míře jsou oběti sexuálního zneužívání stigmatizovány, a to především ve smyslu jejich vzhledu.

V teoretické části budou shrnuty dosavadní poznání v této oblasti, vysvětlené jednotlivé průvodní jevy, charakterizované rozličné formy a následky sexuálního zneužívání. Dále popisují proces viktimizace a jeho dopad na psychiku obětí. Vzhledem k vymezení tématu se práce zabývá i faktorem rodiny a výchovy.

Téma sexuálního zneužívání je následně specifikováno na sexuální zneužívání dětí v rodinném prostředí. To ovlivnil nejen výsledek selekce respondentů, ale i fakt, že téma sexuálního zneužívání dětí je ve veřejném diskurzu často redukováno pouze na téma pedofilie, respektive v současnosti, díky dokumentu Víta Klusáka *V Síti*, i na otázku sexuálního predátorství.

Cílem praktické části je srovnávání podobností týkající se příběhů obou respondentů, rodinného zázemí a následného traumatu. Na základě těchto poznatků následně tematizování východiska týkající se sexuálního zneužívání dětí, potenciální rizikové faktory, i problematiku prevence sexuálního zneužívání.

Teoretická část

1. Sexuální zneužívání

Problému sexuálního zneužívání se v České republice věnuje pozornost až od začátku devadesátých let. Hlavním důvodem, proč se o tomto problému v naší zemi začalo mluvit později než v západních zemích, je především cenzura, která panovala v ČSSR za dob vlády Komunistické strany Československa. V Americe, a později v ostatních západních zemích, být toto téma veřejně diskutováno začátkem osmdesátých let. Především vlivem vzniku feministických a emancipačních hnutí a nátlaku médií.¹

Média nás pravidelně informují o obětech sexuálního zneužívání ve způsobu dětské prostituce v zemích třetího světa, kde se děti stávají oběťmi tzv. sexuální turistiky. Tento problém se ale netýká pouze zemí třetího světa. Lze jednoznačně říci, že jde o problém celosvětový. V roce 1996 byla publikována rakouským ministerstvem pro ženy studie, ze které vyplývá, že sexuální zneužívání potkalo do šestnácti let každou čtvrtou z nich. Devadesát čtyři procent z nich uvedlo, že pachatele předem znali. V této studii bylo dále uvedeno, že více než šedesát procent těchto případů probíhalo v předškolním věku a v letech základní školní docházky.

Prožité trauma ve formě sexuálního zneužívání má vždy neblahý dopad na osobnost oběti a téměř nezbytně vede k tělesným, duševním a v některých případech i duchovním poruchám. Důsledkem toho může být i pravidelné vyhledávání patologických vztahů.² Dalším následkům sexuálního zneužívání se budu věnovat v kapitolách níže.

1.1. Pojem sexuální zneužívání

Zkratku CSA (*Child sexual abuse* - v překladu sexuální zneužívání dětí) nejuvýstižněji formulovala Rada Evropy v roce 1992. Dle ní lze považovat „*sexuální zneužití dítěte za nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoli sexuální dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo*

¹ WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada, 2005. Psyché (Grada). s. 11

² RÖHR, Heinz-Peter. *Zneužití: léčba následků sexuálního či emočního násilí*. Praha: Portál, 2014. Spektrum (Portál). s. 17-18

kýmkoliv, kdo se s dítětem dostane do nějakého styku. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba.“³

Pro vymezení pojmu sexuální zneužívání jsou důležité dva aspekty. Prvním je příbuzenské spojení jedinců, tedy incest a druhým je státem stanovená věková hranice prvního sexuálního styku. Pokud je porušen, byť jeden z těchto aspektů, jedná se o sexuální zneužití. V případě sexuálního styku s jedincem mladším, než je státem stanovená věková hranice prvního sexuálního styku, se jedná o trestný čin i v tu chvíli, souhlasí-li oběť s pachatelovým jednáním. Předpokládá se, že oběť není dostatečně zralá, ať už psychosociálně nebo somatosexuálně, aby byla schopna plně chápat důsledky takového jednání.

Státem ustanovený legální věk prvního sexuálního styku byl zaveden v platnost zhruba tři sta let nazpět. Do té doby byla za klíčovou považována biologická sexuální zralost jedince. Ve dvacátých letech dvacátého století byla věková hranice ve většině evropských zemí velmi nízká (mezi desátým až dvanáctým rokem věku).⁴

Je beze sporu, že si oběti sexuálního zneužití nesou následky celý život, a to ať v životě partnerském či společenském. Weiss⁵ hovoří o vysokém podílu žen v populaci, které se žijí prostitucí nebo mají problémy s drogami a alkoholem, a souběžně prožily určitou formou sexuálního zneužití. Důležité je zmínit, že problém sexuálního zneužívání se netýká pouze žen, ale ve velké míře i mužů. Tendencí společnosti je ve větší míře hovořit o zneužitých ženách, neboť o zneužitých mužích existuje méně veřejně dostupných informací.⁶ Ze zkušeností získaných při sběru informací pro praktickou část této práce usuzuji, že příčinou tohoto jevu společenské dogma, že muž má být silný a podobná zkušenost jej stigmatizuje jako „slabého“. Pevně doufám, že větší informovanost společnosti o tomto fenoménu, toto stigma vyvrátí.

1.2. Formy sexuálního zneužívání

Pro lepší nastínění tématu jsem zvolila dělení sexuálního zneužívání podle zdravotnické komise Rady Evropy, a to na dotykové a bezdotykové. Blíže je rozebírám v následujících kapitolách.

³ HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Sexuální zneužívání*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 6

⁴ WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada, 2005. Psyché (Grada). s. 12

⁵ WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Praha: Grada, 2000. Psyché (Grada). s. 10

⁶ RÖHR, Heinz-Peter. *Zneužití: léčba následků sexuálního či emočního násilí*. Praha: Portál, 2014. Spektrum (Portál). s. 17

1.2.1. Bezdotykové sexuální zneužívání

Jakožto bezdotykové formy sexuálního zneužívání jsou z širšího úhlu pohledu vnímány všechny činnosti zahrnující nezletilé osoby, které mají erotický podtext. Např. nucení dítěte pozorovat programy či časopisy s erotickým obsahem, fotografování obnaženého dítěte, či telefonáty intimní/erotické povahy.

Sexuální obtěžování může eskalovat do následné sexuální agrese, která se řadí do dotykového zneužívání.

Jednou z forem bezdotykového sexuálního zneužívání je také exhibicionismus. Pochází z latinského slova *exhibere*, tedy vystavovat. Jde o chorobnou potřebu ukazovat své obnažené genitálie cizím osobám, v sociálně nevhodných situacích. V právní terminologii se toto delikventní chování označuje jako „neslušné obnažování“.⁷

1.2.2. Dotykové sexuální zneužívání

Za dotykovou formou sexuálního zneužívání je považována jakákoliv forma pohlavního styku, ať již anální, vaginální, orální, ale také intrafemulární, (tj. pohlavní styk mezi stehna), laskání, osahávání erotogenních částí těla oběti, průnik prsty, jazykem či předměty do intimních partií.

Russel⁸ rozděluje formy dotykového zneužívání do kategorií podle závažnosti, a to do tří kategorií:

- První kategorií jsou nejméně závažné formy, v tomto případě jde o svlékání, líbání na ústa s pronikáním jazyka, pořizování snímků s nevhodným podtextem, dráždění intimních partií prsty či jazykem a vynucená masturbace.
- Druhou jsou středně závažné formy, kam se řadí osahávání či líbání prsou, vnikání do intimních partií prsty nebo předměty a dotýkání se genitálií jak oběti, tak pachatele.
- Třetí kategorií jsou v tomto případě velmi závažné formy zneužívání, tj. orální sex (pasivní i aktivní), vaginální a anální styk.

⁷ VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Kamil PROVAZNÍK. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Karolinum, s. 15

⁸ VANÍČKOVÁ, Eva. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Praha: Portál, 1999. s. 39

1.3.Pachatel

Pro rozdělení pachatelů sexuálního zneužívání je možné použít rozdělení na parafilní (deviantní) a neparafilní (nedeviantní) jedince. Za neparafilní jsou považováni ti pachatelé, kteří použijí k sebeuspokojení dítě či mladistvého jen v případě, že nemají momentální sexuální vztah s dospělým jedincem, zatímco parafilní pachatelé jsou na dětský objekt orientováni svým abnormálním sexuálním pudem.

Vaníčková⁹ používá dělení na situační pachatele (neparafilní) a preferenční pedofily (parafilní).

Situační pachatele dále dělí na tyto čtyři podskupiny:

- Regradování – mající nižší sebevědomí, děti jsou pro tuto podskupinu pro svou snadnou dostupnost náhradním sexuálním objektem, sexuálnímu napadnutí předchází případná stresová situace.
- Morálně narušení – pouze zneužívají příležitosti a bezbrannosti dětí, bez problému páchají i jiné trestné činy.
- Sexuálně nevyzrálí – sexuální pud těchto pachatelů není jednoznačně rozlišen, nezletilí jsou obětí experimentu.
- Inadekvátní – jednání této podskupiny je příznakem psychické poruchy.

Preferenční pedofily dělí Vaníčková¹⁰ na tři podskupiny a to:

- Svádívý – ke svým dětským objektům se chovají tak, jako by se chovali k dospělým sexuálním partnerům, často navazují vztahy s více dětmi.
- Introvertování – díky své neschopnosti komunikovat si vybírají mladší děti. Převážně se jedná o jedince, kteří chodí na dětská hřiště a exhibují.
- Sadističtí – jedná se o typ pachatelů, který se vzruší jen za předpokladu, mohou-li svou oběť psychicky či fyzicky týrat; v tomto případě lze hovořit se o sexuální deviaci.

⁹ VANÍČKOVÁ, Eva. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Praha: Portál, 1999. s. 33

¹⁰ Tamtéž, s. 33

Faktem je, že pedofilové jsou mezi pachateli sexuálního zneužití menšinou. Tito pachatelé mívají diagnostikovanou poruchu osobnosti, též bývají psychosociálně nezralí, mají nízké či nedostatečné sebevědomí a jsou introvertní.¹¹

U žen pachatelek jsem zvolila typologii, která se odvíjí od motivace ke kriminální činnosti. Dělí se na tyto tři typy:

- Milenka – bere vztah s obětí jako plnohodnotný milenecký vztah a podle toho s ní zachází. V některých případech má dokonce pocit, že jde o pravou lásku. V případě odhalení svádí vinu na oběti.
- Spolupachatelka – toto označení vychází z předpokladu, že pachatelka byla dříve obětí sexuálního týrání, převážně od svého partnera a ten se sám sexuálního zneužívání dítěte dopouští.
- Pachatelka se zátěží – jedná se o ženu, která si sama prošla sexuálním zneužíváním v dětství, působení stejného traumatu oběti ji přináší požitek a uvolnění. Ovšem nelze implikovat tvrzení, že by se ze všech v dětství zneužívaných žen stávaly pachatelé sexuálního násilí.¹²

1.3.1. Pedofilie

Za pedofiliu považujeme sexuální náklonnost k dětem, které ještě nemají vyvinuté sekundární pohlavní znaky. Může se jednat o orientaci homosexuální, heterosexuální či bisexuální. Tato deviace má trvalý charakter, neléčeného jedince provází po celý život. S věkem se mohou měnit její projevy. Většina pedofilních jedinců je schopna vést plnohodnotné vztahy s dospělými jedinci a svou sexuální preferenci poměrně úspěšně potlačit.

Pokud je pedofil schopen si své potřeby uvědomit a pracovat s nimi, není nutné, aby jeho život, jakkoliv ovlivnily. Nedaří-li se však pedofilovi jeho tendence ovládat, bývá pravidlem, že nejčastěji se uspokojuje masturbací či nekoitálními stykem s dítětem. Koitus oproti již zmíněným praktikám není tak častý.¹³

¹¹ BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 35

¹² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. s. 171-172

¹³ RABOCH, Jiří a Petr ZVOLSKÝ. *Psychiatrie*. Praha: Galén, c2001. s. 338

Při diagnostice a následné léčbě pedofilních jedinců je třeba zjistit, do jaké míry je pedofil schopen být přizpůsobivý k sexuálním aktivitám s dospělými jedinci a při autoerotice. Pokud je nepřizpůsobivý a je potencionálně možné, že bude páchat pedofilní delikty, je třeba zvážit léčbu medikamenty, která potlačí jeho sexuální pud.

1.3.2. Incest

Při studiu mytologie antického Řecka nalezneme spoustu případů incestu. Héra pojala za manžela svého bratra Dia, Démétra byla znásilněna svým bratrem Poseidonem. Výjimkou nebyl ani sexuální styk bohyň se svými syny. Bohům však trest za incest nehrozil, to platilo jen v případě smrtelníků. Nejznámějším smrtelníkem je bezpochyby Oidipus, který zabil svého otce a později se oženil s vlastní matkou. Historikové tvrdí, že měl-li v Řecku starší muž mladšího milence, bylo to pouze za předpokladu, že nebyli příbuzní a jejich partnerský vztah nenarušoval rodinu.

Zákaz incestu můžeme chápat i z pohledu biologického. Tradice hovoří o jevu, kdy ve společnostech, kde zákaz incestu neplatí, se vyskytuje mnohem více jedinců s mentální retardací či s vrozenou tělesnou vadou než ve společnostech, kde se zákaz incestu dodržuje.

14

Incest v překladu znamená „nestoudný a nízký, chovající se jako zvíře“. Jde o sexuální činnost mezi jedinci, kteří pozbývají právo vstoupit do manželského svazku. To platí pro členy rodiny jako jsou sourozenci, rodiče, prarodiče, tety a strýcové, zkrátka veškerí členové širší rodiny. Sexuální zneužití ze strany rodiče je při vyšetřování nejtěžší formou sexuálního zneužití dětí. Takovou rodinu, v níž je sexuálně zneužívání jedno či více dětí, označujeme jako rodinu incestní.

Je bezpochyby jasné, že intrafamiliární sexuální zneužívání dítěte má vliv na destrukci rodinných struktur. Je třeba zmínit fakt, že rodinné struktury mohly být poškozeny ještě předtím, než tato situace nastala. Z toho vyplývá, že sexuální zneužívání dítěte v rodině je spíše příznakem než původem nefunkčních vztahů v rodině. Nefunkční vztahy v rodině jsou důsledkem nesprávného působení mezi rodiči a dětmi, při němž nedochází k naplnění emocionálních potřeb jedinců. Nedostatečné naplňování emocionálních potřeb členů rodiny je jedním z ukazatelů vznikajících patologických jevů uvnitř rodiny.¹⁵

¹⁴ WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Praha: Grada, 2000. Psyché (Grada). s. 82-85

¹⁵ Tamtéž, s. 85-86

1.3.3. Sourozenecký incest

Weiss¹⁶ ve své knize *Sexuální zneužívání – Pachatelé a oběti* zmiňuje definici sourozeneckého incestu, jež je „*sexuální interakcí mezi jedinci, kteří mají společného jednoho nebo oba rodiče.*“

Často se vyskytuje v rámci zkoumání fyziologických možností jedinců a je prováděn např. způsobem hry, která se dostala do nebezpečných mezí. Jak jsem již zmiňovala, jedním z důvodů může být případná dysfunkce rodinného systému, avšak nemusí to být pravidlem. Žijí-li jedinci v situaci, kde dochází k emoční frustraci, stane se toto sexuální experimentování jakousi obranou proti pocitu izolace a smutku. Jedním z důvodů, díky kterému je vznik sourozeneckého incestu možný, je nedostatečné výchovné působení ze strany rodičů.

Ve většině případů dochází k incestu mezi jedinci opačného pohlaví, tedy mezi bratrem a sestrou. Jedná-li se o případ, kdy je pachatelem bratr, dívka oběť může prožívat traumatizující zážitek s podobnými dopady, jako by se jednalo o incest rodičovský.

1.4. Oběť

Velké množství výzkumů se snaží najít odpověď na otázku, podle jakého vzorce lze nejlépe poznat oběti sexuálního zneužívání. Tyto studie například zkoumají, jaké společné znaky mají jedinci ohrožení sexuálním zneužíváním, a jak podle chování a jednání jedinců určit, řadí-li se do skupin těch, které toto trauma prožili. Díky těmto výzkumům se daří rozpoznat rizikové skupiny, bohužel ale ne rozeznat konkrétní oběti. Příznaky, které se u obětí objevují, jako je sebeobviňování, malé sebevědomí, možné sebepoškozování nejsou specifické pouze pro oběti sexuálního zneužívání, ale vyskytují se i v případě jiných problémů či traumat.¹⁷

V případě, kdy je obětí incestního sexuálního zneužívání dítě, dochází k negativnímu ovlivnění rozvoje jeho osobnosti. Sexuálně zneužívané dítě je vždy chápáno jako oběť, a to i za předpokladu, že sexuální akt se setká s jeho libostí. Tento způsob reakce na vzniklou situaci bývá zpravidla zapříčiněn jeho emoční a sociální nezralostí. Lze říci, že míra následků

¹⁶ WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Praha: Grada, 2000. Psyché (Grada). s. 102

¹⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. s. 11

sexuálního zneužívání se odvíjí od tabuizace daného případu, tedy čím déle je tento problém tajemstvím, tím fatálnější dopad má na psychiku oběti.¹⁸

¹⁸ WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Praha: Grada, 2000. Psyché (Grada). s. 103

2. Následky sexuálního zneužívání

Následky sexuálního zneužívání bývají, v menším či větším rozsahu, celoživotní. Shrňme je do čtyř dimenzí:

- První dimenzi lze popsat jako traumatickou a zraňující sexualizaci a ovlivňující budoucí sexuální chování. Dítě má díky zážitku pokroucenou představu o sexuálních normách, jsou u něj patrné výkyvy směřující k extrémnímu sexuálnímu chování. Těmi může být promiskuita, prostituce, agresivní sexuální projevy nebo naopak úplná absence sexuálního chování.
- Druhá dimenze zahrnuje emocionální následky zneužívání, ve kterých hrají silnou roli pocity zrady, kterou oběť zažívá. To může vést ke ztrátě důvěry vůči ostatním lidem. V budoucnu se tento problém může transformovat naopak v potřebu oddanosti se druhému člověku, ať už v partnerském či přátelském vztahu, a k závislosti na něm.
- Třetí dimenze se zaměřuje na prožívání silné bezmocnosti. Oběť cítí, že se nedokáže pachateli vzepřít a tím se zachránit. Později se projevují problémy s psychosomatikou jako je např. porucha spánku, porucha příjmu potravy, ale i deprese a disociativními poruchami.
- O čtvrté dimenzi lze hovořit jako o problému stigmatizace. Jedinec nemá dostatečně velké sebevědomí a není schopen sebepřijetí. Trpí výčitkami, že si „to“ od pachatele nechal líbit. Vnímá se jako „nečistý“, zkažený a trpí pocitem odlišnosti od svého okolí. V tomto případě je vysoké riziko, že jedinec sklouzne k patologickým jevům jako je alkoholismus, toxikomanie či suicidálnímu jednání.

Rozsah traumatu vzniklého zneužíváním je závislý na několika okolnostech. Těmi jsou čas, po který zneužívání trvalo a jeho způsob, vztah a věk pachatele a oběti a v neposlední době také reakce okolí, rodičů, pedagogů či vrstevníků na oznámení. Není pravidlem, že každá oběť sexuálního zneužití trpí již zmíněnými symptomy. Naopak, zhruba u 40 % nejsou tyto symptomy vůbec rozpoznatelné. V tomto případě může jít o tzv. efekt spáče („Sleeper-effects“). To znamená, že se prožité trauma projeví až v době životní krize, kterou jedinec může procházet. Každá oběť sexuálního zneužívání má ovšem možnost úspěšně se navrátit do běžného života. V každém případě je zásadní problém verbalizovat a

pracovat s ním, a to ať už v neodborné rovině, v rámci svého okolí nebo odborné, v rámci terapií.

Výše zmíněné symptomy, rozdělené do čtyř dimenzí, lze tedy označit jako syndrom sexuálně zneužitého dítěte. Chceme-li však přesnou diagnózu, použijeme raději pojem posttraumatická stresová porucha.¹⁹

2.1. Syndrom dětského přizpůsobení sexuálnímu zneužití

Nelze bohužel s jistotou určit množství obětí, které byly sexuálně zneužívány, a to především díky jejich strachu svěřit se, potažmo vyhledat pomoc. Existují případy, kdy oběti, které vypovídaly proti pachateli, po určitém čase začaly odvolávat své výpovědi. C. R. Summit v roce 1983 rozdělil syndrom dětského přizpůsobení sexuálnímu zneužití do pěti fází:

- Utajování – oběť je ovlivněna vyhrožováním ze strany pachatele, který ji citově a psychicky vydírá. Jde o situace, kdy pachatel donutí oběť slíbit, že o „tajemstvím, které spolu mají“ nebude s nikým mluvit, což může doprovázet i agresivními útoky.
- Bezmocnost – zneužívaný je na agresora vázaný ať už citově, či je na něm hmotně a sociálně závislý. Vztah k pachateli je ambivalentní, oběť ho má ráda a nechápe, proč ji ubližuje. Jde např. o zneužívání v rodině ze strany rodiče, kdy k němu dítě cítí lásku a nedokáže si představit, co by se s ním stalo, kdyby proti rodiči vypovídal.
- Svedení a přizpůsobení – dítě nemá na vybranou, musí se zneužívání podřídit a přizpůsobit, což vede k tomu, že začne obviňovat samo sebe. Je přece „zlé“ a proto je s ním takto zacházeno. Věří, že když začne být „hodné“, situace selepší.
- Opožděná oznámení sexuálního zneužití – je to fáze, kdy oběť po určitém časovém odstupu trestný čin nahlásí. Tomu předchází spouštěč, např. neschopnost dál snášet své trauma nebo vnější motivace k podání výpovědi o trestném činu. Velká vlna trestních oznámení na pachatele sexuálního zneužívání se zvedla společně s kampaní Me too.

¹⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. s. 173-175

- Odvolání výpovědi – v tomto případě oběť odvolává svou výpověď, tvrdí, že si zneužití vymyslelo, protože se cítí provinile a má strach, že pachateli ubližuje. V tuto chvíli se oběť stává pachatelem, který obviňuje nevinného a dochází k sekundární viktimizaci.²⁰

2.2. Posttraumatická stresová porucha (PTSD)

Koutek a Kocourková²¹ posttraumatickou stresovou poruchu popisují jako „reakci na těžkou traumatickou zkušenost, jež vede k pocitům hrůzy, strachu o život a pocitu bezmoci.“ Jde o důsledek setkání se se závažnou stresovou situací, na kterou jedinec není zvyklý a má pro něj děsivý charakter. Pro ty, kterým byla tato porucha diagnostikována, je typické znovuprožívání traumatické události (např. ve snech) nebo také záměrné vyhýbání se situacím, které by mohly prožité trauma připomínat.

Při zkoumání mozku osob trpící posttraumatickou stresovou poruchou dospěli odborníci ke zjištění, že tito jedinci mají menší objem hipokampu, než je obvyklé. Zajímavé jsou debaty o tom, zda je zmenšení hipokampu příčinou či důsledkem PTSD²². Pokud by platilo, že menší objem hipokampu je příčinou PTSD, znamenalo by to v případě těchto osob větší náchylnost k prožívání traumat než u osob se standardní velikostí hipokampu.

Pro bližší specifikaci následků posttraumatické stresové poruchy přikládám tabulku z knihy Marie Kriegelové²³:

Rozšířená diagnostická kritéria pro komplexní posttraumatickou stresovou poruchu podle Hermanové (1992)	
1.	Traumatická událost
	• jedinec se stal obětí dlouhodobého totalitního režimu mimo vlastní domov: rukojmí, věznění ve válce, koncentrační tábor, věznění v rámci náboženského kultu

²⁰ DUNOVSKÝ, Jiří. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. s. 72-74

²¹ KOUTEK, Jiří a Jana KOCOURKOVÁ. *Sebevražedné chování: [současné poznatky o suicidalitě a její specifika u dětí a dospívajících]*. Praha: Portál, 2003. s. 69

²² BANKOVSKÁ MOTLOVÁ, Lucie a František KOUKOLÍK. *Citový mozek: neurobiologie, klinický obraz, terapie*. Praha: Galén, c2006. s. 276

²³ KRIEGELOVÁ, Marie. *Záměrné sebepoškozování v dětství a adolescenci*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). s. 37-38

	<ul style="list-style-type: none"> • jedinec se stal obětí dlouhodobého totalitního režimu v rámci vlastního domova: fyzické a sexuální zneužívání v dětství, násilí v rodině, dlouhodobé zanedbávání péče
2.	<p>Narušení afektivní regulace</p> <ul style="list-style-type: none"> • trvalá dysforie • chronická zaujatost suicidiem • záměrné sebepoškozování • výbuchy zlosti nebo potlačování jevu • promiskuita nebo potlačování sexuality
3.	<p>Narušené vědomí</p> <ul style="list-style-type: none"> • poruchy autobiografické paměti vzhledem k traumatické události • epizody disociace • depersonalizace/derealizace • znovuprožívání traumatické události prostřednictvím živých vzpomínek a nočních můr
4.	<p>Narušené vnímání sebe sama</p> <ul style="list-style-type: none"> • pocity bezmoci nebo paralýzy • pocity studu, viny a soustavné obviňování • stigmatizace • pocity úplné odlišnosti od ostatních, které zahrnují pocity osamělosti a neporozumění od ostatních
5.	<p>Narušené vnímání pozice pachatele</p> <ul style="list-style-type: none"> • přílišná zaujatost vztahu s pachatelem • nerealistické prisuzování síly pachateli • idealizace nebo paradoxní vděčnost • vnímání vztahu s pachatelem jako něco speciálního nebo výjimečného • přijetí pachatelovi racionalizace
6.	<p>Narušené vztahy s okolím</p> <ul style="list-style-type: none"> • izolace a stažení se do sebe • narušení intimních vztahů • opakované hledání „zachránce“ • perzistentní nedůvěra • opakované selhání sebeprotektivních mechanismů

	Narušený smysl života
7.	<ul style="list-style-type: none"> • ztráta víry • pocit beznaděje a zoufalství

Představíme-li si traumatickou událost okem laika, nejčastěji se nám vybaví pohled na oběti holocaustu, válečné uprchlíky či oběti vážné dopravní nehody. Je důležité si uvědomit, že oběti násilných trestných činů, do kterých sexuální zneužívání spadá, nejsou o nic menšími oběťmi traumatu než jiní a je třeba k nim i podle toho přistupovat. To platí i v případě samotných obětí, které by se měly vyhnout bagatelizování svého problému ve smyslu „mně se nestalo nic tak závažného.“ Judith Hermanová (1992) popisuje traumatické události takto: „Traumatické události ničí lidské adaptační mechanismy přežití. Obecně představují zásah do tělesné integrity a možnou hrozbu smrti. Konfrontují jedince s extrémními pocity strachu, beznaděje, bezmoci a hrůzy a evokují tragické odpovědi.“²⁴

Je patrné, že prožití traumatické události v obětech zanechá stopy, které se mohou projevat změnami nálad neodpovídající dané situaci, ve které se jedinec ocitá. Tou mohou být stavy dysforie, z nichž nejznámější je deprese. Tu lze popsat jako chorobný smutek, zvýšenou míru vnitřního napětí, ztrátu zájmu, nízké sebevědomí a útlum fyzických a psychických procesů. Pojí se s ní ztráta energie, únava, ale také nechutenství a insomnie. Pro lidi trpící depresemi je typické, že se hodnotí negativně, přejímají na sebe vinu za věci, za které ve skutečnosti ani nemůžou.²⁵

Velkým rizikem pro jedince trpící posttraumatickou stresovou poruchou je jejich zaujatost suicidiem. Koutek a Kocourková²⁶ dělí formy suicidálního chování na tři stupně a to:

- Suicidální myšlenky – projevují se představami o tom „co by se stalo, kdybych na tomto světě už nebyl/a“ a způsoby provedení sebevraždy. Zásadním faktorem pro určení nebezpečnosti těchto myšlenek je jejich konkrétnost, tzn. do jaké míry je jasná představa o sebevraždě, jejím místě a způsobu provedení.
- Suicidální pokus – je definován jako „*každý život ohrožující akt s úmyslem zemřít, avšak nikoli s letálním koncem.*“ Při tomto případu sebevražděného

²⁴ KRIEGELOVÁ, Marie. *Záměrné sebepoškození v dětství a adolescenci*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). s. 36

²⁵ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Pozitivní psychologie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. Psychologie (Portál). s. 50

²⁶ KOUTEK, Jiří a Jana KOCOURKOVÁ. *Sebevražedné chování: [současné poznatky o suicidalitě a její specifiky u dětí a dospívajících]*. Praha: Portál, 2003. s. 27

chování se můžeme setkat s tzv. parasuicidiem, tj. pokus, který není vykonán se záměrem zemřít, jedná se spíše o sebepoškození nebo s tzv. simulací suicidiálního jednání, kdy projev jedince není agrese vůči sobě samému, ale dosáhnutí či naopak vyhnutí se nějakému cíli.

- Dokonalé suicidium – je definováno jako „*sebeпоškozující akt s následkem smrti, který je způsoben sebou samým s vědomým úmyslem zemřít.*“ Cílem jedince je zemřít v danou chvíli a na daném místě, kde tento akt provede, bez ohledu na následky, které svým chováním způsobí.

3. Viktimizace

Jde o proces, kdy se z potenciální oběti stává oběť skutečná. Při viktimizaci se využívá vědního oboru viktimologie. Slovo viktimologie pochází z latinského *victima* – oběť a řeckého *logos* – věda. Čírtková²⁷ ve své knize *Policejní psychologie* uvádí definici, která viktimologii definuje jako nauku o obětech, která „zkoumá vědeckým způsobem oběti trestných činů. Zajímá ji, jakou roli hraje oběť v motivaci pachatele a jakým způsobem se spolupodílí na interakci v průběhu trestného činu.“

Níže uvádím popis složek viktimizace, které se dělí na primární, sekundární a terciální.

3.1. Primární viktimizace

Primární viktimizace začíná okamžikem, kdy je osobě způsobena újma, díky kteréž se stává obětí trestného činu. Tato újma (primární rána) může mít podobu finanční, fyzickou či psychickou:

- Finanční újma – odcizení či poškození majetku oběti.
- Fyzická újma – stupeň této újmy určuje míra násilného chování pachatele vůči oběti.
- Psychická újma – v té hraje velkou roli oběť jako individuum. To, jakou má osobnost a jaký na ni má vliv prostředí, ve kterém žije. Z toho vyplývá, že každá oběť tuto újmu prožívá jinak, byť se jedná o trestný čin podobného charakteru.²⁸

3.2. Sekundární viktimizace

Tento proces nastává při oznámení trestného činu řádným orgánům. Během sekundární viktimizace neboli druhotného poškozování, je oběť vystavena velké psychické zátěži při vyšetřování trestného činu, což může mít negativní vliv na její psychiku. Jde primárně o traumatizující zážitek, při rozpomínání si na konkrétní situace, které se udály.

²⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 201

²⁸ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). s. 53-57

Platí-li při procesu vyšetřování presumpce nevinny pro pachatele, pro oběť by měla platit presumpce dobrých mravů a dobrého jména. Té je ale těžké dosáhnout, jsou-li výpovědi oběti zpochybňovány, z důvodu ověření jejich pravdivosti. Má-li oběť ke svému pachateli navázán důvěrný vztah, např. v případě, je-li pachatelem člen rodiny, může se stát, že během vyšetřování svou výpověď změní v jeho prospěch. V tomto případě se ale nesmí zapomínat na fakt, že důvodem stažení výpovědi může být strach z pachatele.²⁹

Příčiny sekundární viktimizace můžeme rozdělit na:

- Strukturální – ta vychází z formálních předpisů, tzn. oběť je během vyšetřování nucena setkat se s pachatelem trestného činu, což pro ni může mít velmi stresující následky.
- Sociálně psychologické příčiny – jde o stigmatizaci oběti, tzn. okolí obviňuje oběť, že si za čin, který na ni byl spáchán, může sama. Jde o přirozený mechanismus, který lidi chrání před nespravedlností světa. Jde o myšlenku, že špatné věci se nedějí bez důvodu. Pokud si totiž oběť tuto újmu způsobila sama, není třeba s ní toliko soucítit. Na oběť je vyvíjen negativní tlak, který může vést až k tomu, že oběť začne o závažnosti trestného činu pochybovat.
- Individuální příčiny – postoje jednotlivých lidí a jejich poznávací procesy, kteří přicházejí do styku s obětí. Jde především o fascinaci trestným činem, o jeho detaily, ale ne o oběť samotnou.³⁰

Je nutné zmínit, že podpora nejbližšího okolí během vyšetřování trestného činu hraje pro oběť velmi důležitou roli. I během procesu vyšetřování by se mělo dbát na potřeby oběti. Ty můžeme rozdělit na:

- Potřeba přiměřené důvěry – během procesu rozpomínání si na konkrétní události jsou obětem podávány doplňující otázky. Tuto konfrontaci může oběť vnímat jako projev nedůvěry ve věrohodnost jeho výpovědí. S tím se pojí pocit nespravedlnosti vůči jeho osobě. Z tohoto důvodu je velmi důležitá informovanost oběti o průběhu výslechu ještě před tím, než výslech začne a

²⁹ WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada, 2005. Psyché (Grada). s. 54

³⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. s. 18

její ujištění, že doplňující otázky jsou potřebné k získání důležitých údajů pro proces vyšetřování.

- Potřeba získat informace – je důležité mít na paměti, že trestný čin zásadně ovlivní život jak samotné oběti, tak její rodiny. Proto by měla být oběť dostatečně informována o tom, co ji čeká a jaká práva a povinnosti daná zákonem pro ni z této situace plynou, neboť se nachází v procesní roli poškozeného. Nestane-li se tak, oběť se může cítit nedůstojně, jako předmět doličný, nikoliv jako osoba v tíživé životní situaci.
- Potřeba bezpečí – v mnoha případech oběti sexuálního zneužívání trpí pocitem ztráty bezpečí. Objevuje se u nich strach z opakovaného napadení. Je proto důležité pamatovat na zvýšenou potřebu pocitu bezpečí a během vyšetřování jednat citlivě.

3.3. Terciární viktimizace

Proces terciární viktimizace spočívá ve vyrovnání se oběti s prožitým traumatem v okamžiku, kdy z objektivního hlediska nastala náprava spáchaného činu. Tím může být např. trest odnětí svobody pro pachatele, který čin spáchal. J. Sochůrek³¹ chápe terciární viktimizaci jako „*trvalou změnu psychiky, životní linie nebo životního programu poté, co se člověk stal obětí trestného činu nebo jiné nepříznivé události.*“ Jde tedy o následky primární i sekundární viktimizace společně s mírou zranitelnosti oběti, která ztrácí schopnost vrátit se zpět do společnosti a žít plnohodnotný život. To může vést k dalším psychickým obtížím, jako je např. posttraumatická stresová porucha³²

3.4. Reviktimizace

Rozlišujeme reviktimizaci osob, míst a objektů. V tomto případě bych se ráda věnovala reviktimizaci osob. Jedná se o skutečnost, kdy se osoba, jež se v minulosti stala obětí trestného činu, stává v krátkém časovém úseku obětí znovu. Není jednoznačně možné určit o který faktor ovlivňující tento proces se jedná. Zda je důvodem větší náchylnost oběti k viktimizaci nebo děje-li se tak v důsledku psychických následků, které si oběť z předchozí

³¹ SOCHŮREK, Jan. *Nástin vybraných problémů viktimologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. s. 28

³² VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). s. 82-83

viktimizace nese. Je však možné, že jde i o kombinaci těchto dvou faktorů. Ze zkušenosti, že psychická zátěž z opakujících se traumatických epizod se kumuluje a oběť pozbyde schopnost jim čelit. Tento jev se může projevit na jeho fyzickém, ale i psychickém zdraví.³³

³³ GILLERNOVÁ, Ilona a Hedvika BOUKALOVÁ. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. s. 139

4. Prevence sexuálního zneužívání

Prevenci sexuálního zneužívání dělíme na primární, sekundární a terciální. V prevenci sexuálního zneužívání hraje významnou roli informovanost veřejnosti. Pro tento účel zveřejnila Rada Evropy v rámci primární prevence v roce 1993 soubor doporučení, který spočívá:

- ve vytváření příznivých podmínek pro sociální a zdravotní služby, díky kterým by mohli lépe podporovat rodiny v nepříznivých situacích,
- v dostatečné informovanosti společnosti o tomto jevu prostřednictvím médií,
- v kladení důrazu na práva dětí a mladistvých,
- a v neposlední řadě v eliminaci násilí ve společnosti.

Je třeba zmínit, že nezbytnou součástí prevence je dostatečné vzdělání pedagogů v oboru sexuální výchovy, jejichž součástí problematika sexuálního zneužívání je. To z toho důvodu, aby během své pedagogické praxe mohli téma sexuální výchovy zařadit do vzdělávacích programů a tím zvýšit informovanost žáků o fenoménu a problematice sexuálního zneužívání.³⁴

4.1. Primární prevence

Světová zdravotnická organizace (WHO) vytvořila strategii primární prevence, ta spočívající:

- V potlačování tohoto jevu přímo v zárodku,
- a nevytváření podmínek pro jeho vznik.

Z toho vyplývá, že hlavním cílem primární prevence je eliminace možného výskytu sexuálního zneužívání, a to v podobě výchovy. Primární prevence sexuálního zneužívání má dvě cílové skupiny. Do první spadá oběť a pachatel (ať už potencionální, tak faktický) a skupinu, do které spadají rodiče, pedagogové atp., tedy ti, kteří prevenci formou výchovy garantují.

³⁴ WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada, 2005. Psyché (Grada). s. 57

Nejdůležitějším činitelem ve výchově je učení. Které se dělí na tři základní skupiny. Těmi jsou:

- verbálně-kognitivní učení – spočívající v osvojování si informací pomocí jazyka,
- senzomotorické učení – návyk formou pohybových činností,
- sociální učení –díky němu během života formuje hodnotový systém, jeho normy, postoje a fungování v sociálních skupinách.

Problém nastává v okamžiku, kdy se u rodičů, jakožto u nositelů vzdělávacího procesu, objevují nežádoucí či odchýlné způsoby chování jako je např. agrese vůči svému okolí a dětem, závislost na alkoholu a drogách, sociální nezralost, chronicky zvýšená citlivost na stresovou zátěž, zhoršení pracovních výkonů, psychické problémy, mentální retardace, deprivace a subdeprivace historie jedince (rodič byl sexuálně zneužíván v dětství a nyní má potřebu stejný způsob chování aplikovat na své dítě). Hrozí, že z těchto důvodů nebudou moci poskytnout dítěti dostatečnou výchovu, se kterou je právě spojena i prevence proti sexuálnímu zneužívání.³⁵

4.2. Sekundární prevence

Sekundární prevenci lze chápat jako „*záměrné působení na situace, podmínky či okolnosti, které nějakým způsobem zvyšují či podmiňují riziko zneužití dítěte s cílem tyto fenomény minimalizovat nebo zcela eliminovat.*“³⁶ Jejím cílem je vyhledávání jedinců, kteří mají předpoklady stát se potencionálními oběťmi nebo pachateli sexuálního zneužívání. Z toho je patrné, že primární a sekundární prevence se navzájem prolínají.

Rizikovými faktory, ovlivňující šanci stát se obětí sexuálního zneužívání, jsou věk dítěte nebo osobní charakteristiky dítěte. Platí, že čím mladší dítě je, tím rizikovější skupinou se stává. To je zapříčiněno možností obranyschopnosti dítěte, která je tím větší, čím starší dítě je. Je tedy velmi důležité kontrolovat, s kým se dítě stýká nebo na jakých místech se pohybuje. V případě osobní charakteristiky dítěte hraje velkou roli jeho stupeň inteligence. U dětí s nižším stupněm inteligence je velké riziko v neschopnosti rozpoznat nebezpečí, které mu může hrozit. Zároveň jsou děti s nižším stupněm inteligence ve škole mnohem méně úspěšné než děti, které mají stupeň inteligence větší. Jejich neúspěšnost je

³⁵ WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada, 2005. Psyché (Grada). s. 57-61

³⁶ Tamtéž, s. 77

doprovázena zvýšenou potřebou uznání, kterou můžou hledat v přátelském chování potencionálního pachatele. V tomto případě by měl pedagog dítě podpořit, pomoci mu zvýšit sebevědomí, potažmo mu pomoci najít činnost, ve které by mohl být úspěšný. V neposlední řadě spadá do rizikové skupiny také dítě, které je nemocné. V tomto případě se vychází z předpokladu, že zdravotní stav přímo ovlivňuje psychický stav dítěte, a to negativně ovlivňuje jeho osobnost v tom smyslu, že se snižuje jeho obranyschopnost vůči negativním jevům, jimiž sexuální zneužívání bezesporu je.

V sekundární prevenci hrají významnou roli sociální instituce, sociální pracovníci v terénu, zdravotníci a orgány činné v trestním řízení, kterými je především policie, dále pedagogicko-psychologické poradny, sexuologické poradny, psychiatrická pracoviště. Všechny tyto instituce se snaží o vytipování rizikových skupin a o působení na ně ve smyslu potlačení možného vzniku sexuálního násilí. Zaměstnanci těchto institucí jsou nejen řádně proškoleni, ale mají také díky jejich kompetencím možnost tento jev eliminovat.³⁷

4.3. Terciární prevence

Terciární prevence se soustředí na stav vzniklý po zneužití dítěte a snaží se zabránit jeho pokračování. Soubor těchto opatření je ukotven v právním řádu České republiky. Terciární prevence probíhá ve dvou etapách, diagnostické a pomocné, ochranné a terapeutické.

Během diagnostické etapy se v odborných zařízeních zjišťuje míra újmy způsobená oběti. Ta je měřena na úrovni právní, psychologické a medicínské. Oběť absolvuje lékařské a psychologické vyšetření na základě kterých je určena prognóza. Jedná-li se o intrafamiální sexuální zneužívání, může toto šetření silně narušit strukturu rodiny. Mašát³⁸ přichází s třemi formami krizové intervence, které mají za cíl aktualizovat obsah terciární prevence. Jde o:

- Trestně-právní formu intervence – pachatel spáchal trestný čin, za který musí být potrestán a z rodiny je vykázán. To ovšem neřeší fakt, že struktura rodiny je porušena, a proto je třeba sanace rodiny.
- Primární intervence ochrany dítěte – dítě je odebráno z rodiny a je vloženo do instituce, která má od nynějška zastávat funkci rodiny. Tento krok je pro

³⁷ WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada, 2005. Psyché (Grada). s. 77-83

³⁸ DUNOVSKÝ, Jiří. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. s. 220-221

dítě velmi traumatizující, protože se nejen nalézá v pro něj neznámém prostředí, ale zároveň je odtrženo od své rodiny, na kterou je zvyklé.

- Primární terapeutická intervence – proces zneužívání skončil, pachatel je odsouzen. Během psychoterapeutického rozhovoru je stanovena diagnóza a dítě podstupuje léčbu.

Etapa pomocná, ochranná a terapeutická spočívá v rozhodnutí odborného pracoviště, a to konkrétně o tom, jak bude s dítětem dále nakládáno, tedy zda dítě zůstane v rodině nebo zda je nutné jej z rodiny odebrat.³⁹

³⁹ WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada, 2005. Psyché (Grada). s. 84-85

5. Transgenerační přenos

Český ekvivalent slova *trans* je slovo přes. Trans generační tedy znamená to, co se předává přes generace, a to jak vědomě, tak podvědomě. Ne všechny generační přenosy mají pouze negativní charakter. Je důležité pro pochopení naší budoucnosti pochopit i naši minulost.

5.1. Genealogické přenosy

I vzpomínky, které již nejsme schopni aktivně si vybavit, jsou stále zapsány v naší nevědomé paměti. Touto oblastí se zabývá epigenetika. Zkoumá vliv prostředí na genovou expresi a řeší otázky spojené s tímto dědičným typem. Prožije-li jedinec trauma, a to ať v podobě zanedbávání, zneužívání či ztrátu blízkého v dětství i dospělosti, „následující generace prožívají deprese, poruchy osobnosti, asociální chování, sklon k závislostem či sebevražedné sklony.“ Dosud však nebyl objeven „gen deprese“, který by tento přenos dokazoval. Je však jasné, že „otisky“ našich předků se v našem DNA objevují. Tyto přenosy zahrnují psychické, ale i fyzické dědictví jedince.

Trans generační přenosy hrají roli i v budoucím výběru partnera. Zamilovaní vycházejí z pocitu, že partnerovi dobře rozumí a že se sobě navzájem podobají, to nazýváme „genealogické setkání.“ Je velkým rizikem, má-li žena otce, který byl např. agresivní a pravidelně ji v dětství bil, že si v dospělém věku bude hledat partnera, který jí otce připomíná.

Hovoříme-li o trans generačním přenosu, jedná se o společné vědomí, tudíž o to, co vnímají členové rodiny jako jasné, i bez toho, aniž by o konkrétních věcech spolu hovořili a společném nevědomí, což lze chápat jako komunikaci v rodině, která probíhá nevědomě, ale přesto je reálná. Tento jev pojmenoval Carl Gustav Jung jako kolektivní nevědomí.

Každý jedinec si v sobě nese osudy svých předků. Sigmund Freud ve své knize *Totem a tabu* zmínil, že „v duševním životě se nic, co se vytvořilo, nemůže ztratit ani zmizet, všechno se nějakým způsobem uchovává a za určitých okolností se to může znovu objevit.“⁴⁰

⁴⁰ TENENBAUM, Sylvie. *Deprese, odkaz předků: transgenerační přenos*. Přeložil Hana HOLUBKOVÁ. Praha: Portál, 2018. Spektrum (Portál). s. 71-74

5.2. Úloha identifikací

Identifikace neboli zjišťování totožnosti je proces vytváření osobnosti jedince. Primární jistotou by měl být fakt, že má jedinec rodinu a příbuzné, pocit příslušnosti. Dále se osobnost jedince vyvíjí získáváním nevědomých identifikací, a to formou nápodoby svého okolí. Jde tedy nejen o přenos předchozích generací, ale také o výchovu, která v procesu identifikace hraje významnou roli.

Jan Patočka o tomto životním stádiu hovoří jako o pohybu zakotvení. Principem tohoto pohybu je osvojování si možností, které nám naše okolí nabízí. Jedinec je tedy odkázán na své okolí, které nám poskytuje pocit bezpečí. Na jedné straně se musí jedinec vyrovnat se svou minulostí, tedy s tím, co nám bylo „dáno“, na druhé straně se musí sám vžít do role své osobnosti a najít si v tomto světě své místo.⁴¹

5.3. Význam výchovy

V každé rodině najdeme předávaný soubor vědomostí. Ty jsou postaveny především na víře, hodnotách a přesvědčení. Během procesu výchovy si rodiče přejí vychovat své dítě podle svých ideálních představ. To se děje formou vzájemné komunikace a příklady chování, které dítěti vštěpují. V tomto procesu učení můžeme dítě přirovnat k houbě, která vnímá a vstřebává vše, co dělají lidé, kteří jsou pro něj důležití a přizpůsobuje se jim, neboť si je vědomo, že je součástí skupiny, která je pro něj zdrojem lásky a bezpečí.

Problém nastává v okamžiku, kdy je dítě postaveno do situace mezi svými rodiči, kteří se nedokážou shodnout na tom, co po něm chtějí. Ať už se v tu chvíli rozhodne dítě zareagovat jakkoli, je alespoň z jedné strany potrestáno. Ve chvíli, kdy děti trpí, mají schopnost „zapomenout“ to, co vytrpěly a negativní zážitky odsunout do svého nevědomí. Hlavní následkem je, že se děti „naučí“ mlčet o pocitech, které prožívají, až nakonec ztratí kontakt se svým citovým životem, a právě to je hlavním důvodem jejich zdravotních potíží či depresí, které se můžou vyskytnout.

⁴¹ TYRŠOVÁ, Andrea. *Pojetí člověka ve filosofii Jana Patočky – Problematika přirozeného světa, domova a výchovy*. Plzeň, 2018. Diplomová práce (Mgr.). Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická, Katedra filozofie, 2018-05-31, str. 14-15

5.4. Transgenerační přenos a sexuální zneužívání

Jak jsem již výše zmínila, sexuální zneužívání členem rodiny není nic neobvyklého. Je ovšem vnímáno jako jedno z nejzávažnějších traumat. S. Tenenbaum ve své knize zmiňuje, že v případech znásilnění „je fakt, že jde o incest, přitěžujícím faktorem, protože oběť bude mít tendenci už nikdy nikomu nevěřit.“

Rodovou řadu obětí sexuálního zneužívání v rodině nebo psychického násilí, v podobě nevhodných sexuálních návrhů a pohledů, je možné často vidět právě u dalších generací. Je bezpochyby jasné, že následky incestu jsou velmi vážné. Jestliže dítě nemá zdravý rodičovský vzor a chybí mu možnost prožívat citové vztahy, které by ho naplňovaly, ztrácí možnost připravit se na klidný dospělý život.⁴²

⁴² TENENBAUM, Sylvie. *Deprese, odkaz předků: transgenerační přenos*. Přeložil Hana HOLUBKOVÁ. Praha: Portál, 2018. Spektrum (Portál). s. 101-103

Praktická část

6. Cíl práce a výzkumné otázky

6.1. Cíl práce

Cílem výzkumu je sledování dopadu sexuálního zneužívání obou respondentů, a to jak na jejich sociální život, a to zejména v rovině vztahové a sexuální, tak na psychiku. Oba případy jsou dále srovnávány.

6.2. Výzkumné otázky

Jaký dopad mělo sexuální zneužívání na sociální život obou respondentů?

Jaký dopad mělo sexuální zneužívání na psychický stav obou respondentů?

Výzkumné otázky jsou dále rozšířeny do několika okruhů:

- **Partnerské vztahy**
- **Rodinné vztahy**
- **Přátelské vztahy**
- **Psychický stav**
- **Nahlášení trestného činu**

7. Metodologie výzkumu

Výzkum cílený na téma psychosociální následky sexuálního zneužívání, jsem provedla formou kvalitativního šetření. Jako metodu výzkumu jsem zvolila případovou studii, známou též pod pojmem kazuistika (z latinského *casus* tedy případ).

7.1. Kvalitativní výzkum

Řada metodologů vnímá kvalitativní výzkum jako dodatek kvantitativních výzkumných strategií, někteří jako opak kvantitativních výzkumů. V sociálních vědách stojí kvalitativní výzkum ve stejné významné rovině jako výzkum kvantitativní.

Stejně jako u výzkumu kvantitativního je základem kvalitativního výzkumu určení jeho tématu a stanovení základní výzkumné otázky. Ty je možné během výzkumu postupně přizpůsobovat a doplňovat. Právě proto lze o kvalitativním výzkumu hovořit jako o pružném nebo emergentním typu výzkumu. Je pravidlem, že během výzkumu mohou vznikat nové výzkumné otázky a hypotézy, ze kterých se dá dále vycházet.

Hendl⁴³ ve své knize zmiňuje definici „*kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“

7.1.1. Případová studie

Případová studie spočívá v detailním prozkoumání jednoho či několika málo případů. Na rozdíl od statistických šetření, které mají za cíl sběr omezeného množství dat od mnoha respondentů, v případové studii se zaměřujeme na velké množství dat od jednoho či několika málo respondentů.⁴⁴

⁴³ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, s. 46

⁴⁴ Tamtéž, s. 102

7.1.2. Technika sběru dat a výzkumný vzorek

U obou dvou případových studií, které jsou níže uvedeny, je jako technika sběru dat zvolen hloubkový rozhovor (*in-depth interview*), který lze definovat jako „*nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek.*“⁴⁵ Jsem toho názoru, že hloubkový rozhovor je ideální metodou pro pochopení složitosti případu a popsání vztahů v jejich celistvosti.

S každým z respondentů jsem se sešla dvakrát. V intervalech mezi schůzkami byly posbírané materiály utříděny a doplněny otázkami, které by pomohly blíže popsat závažnost zkoumaného problému.

V rámci ochrany soukromí obou respondentů jsou jejich jména změněna na Klára a Marek.

⁴⁵ ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. s. 159

8. Analýza a interpretace výsledků získaných dat

Bakalářská práce se zabývá rozbořem dvou případových studií, Marka a Kláry, kteří byli od útlého věku sexuálně zneužívání svými bratry. Jedná se tedy o intrafamiální sexuální zneužívání, a to konkrétně o sourozenecký incest.

8.1. Anamnéza – Klára

Základní údaje

Klára se narodila před čtyřicet lety do šestičlenné silně katolicky založené rodiny. Spolu se svým bratrem, dvojčetem, je nejmladší z rodiny. Dále má staršího bratra a sestru. Vztah matky a otce nebyl nikdy dobrý, proto se v Klářiných devíti letech rozvedli a matka se spolu s dětmi odstěhovala ke své matce, Klářině babičce. Klára nyní žije v Praze se svým přítelem a pracuje v nejmenované korporátní firmě.

Osobní anamnéza

Klára působí na první dojem odtažitě, jinak je ale velmi milá a vstřícná

.

Sociální anamnéza

Ve větším kolektivu lidí se Klára cítí nekomfortně, proto se těmito situacím snaží vyhýbat. Pokud se do takové situace dostane, je spíše introvertní. Lidem příliš nedůvěřuje a je pro ni těžké navázat důvěrné vztahy. Z těchto důvodů nemá přátel mnoho. V práci je zodpovědná a organizovaná, velmi často je za svou kvalitně odvedenou práci chválena ze strany nadřízených. S rodinou se téměř nestýká.

Zdravotní anamnéza

Klára nikdy netrpěla vážnými onemocněními. Před půl rokem začala pravidelně docházet na psychoterapie, kde ji byla diagnostikována Posttraumatická stresová porucha (PTSD).

Rodinná anamnéza

Otec se narodil do velmi chudé rodiny. Jeho matka zemřela, když byl ještě malý chlapec. Zůstal žít se svým bratrem a otcem, který pracoval na obecním družstvu a nebyl schopen finančně zabezpečit rodinu. To se bohužel později nepodařilo ani otci Kláry, který pracoval jako automechanik. Jeho pracovní neúspěchy vedli k tomu, že začal pít alkohol a stal se velmi agresivním. Svou ženu i děti často bil. To byl jeden z hlavních důvodů, proč se s ním Klářina matka později rozvedla a společně s dětmi se odstěhovala. V současnosti se se svými dětmi ani bývalou ženou nestýká.

Matka se po rozvodu s manželem odstěhovala, společně s dětmi, ke své matce. Aby mohla finančně zabezpečit celou rodinu, začala pracovat jako zdravotní sestra v Rakousku. Pravidelně odjížděla na dvoutýdenní turnusy, takže doma s dětmi trávila velmi málo času. Nyní žije na Slovensku se svým nejmladším synem, který trpí schizofrenií. Znovu se nevdala.

Bratr, Klářino dvojče, byl společně s Klárou neplánovaným dítětem. Momentálně žije s matkou na Slovensku. Trpí schizofrenií a musí pravidelně užívat silné léky. Většinu času tráví ve svém pokoji, téměř nikdy nevychází a mluví pouze se svou matkou.

Druhý bratr je o šest let starší než Klára. V dětství byl sám zneužíván strýcem z otcovi strany, o čemž ví celá rodina. Má vysokoškolské vzdělání. Je vznětlivý a velmi často agresivní. Díky své povaze si musí pravidelně shánět nové bydlení. Kláru kontaktoval loňský leden a omluvil se jí za trauma, které jí způsobil. Nikdy sám nevyhledal odbornou pomoc a trauma, které si prožil, se rozhodl neřešit. Cítí se nevinný, ba naopak, jako ten, kterému bylo nejvíc ublíženo. Momentálně je pro napadnutí svých spolubydlících hospitalizovaný na psychiatrii v Anglii, kde léta žije.

Sestra je o osm let starší než Klára a zároveň nejstarší z dětí. Když jí bylo sedmnáct let, otec ji vyhodil v noci z domu. Odstěhovala se a od té doby s rodinou nežila. Ze všech sourozenců je jedinou osobou, se kterou je Klára v pravidelném kontaktu. Nedávno se Kláře svěřila, že i ji bratr sexuálně obtěžoval, k pohlavnímu styku ale nikdy nedošlo.

8.2. Anamnéza – Marek

Základní údaje

Marek se narodil před jedenadvaceti lety jako částečně chtěné dítě do úplné rodiny. Matka po dalším dítěti toužila, otec s dalším dítětem nesouhlasil. Má dva starší bratry,

jednoho vlastního, druhého nevlastního z otceva předešlého manželství. Vztahy mezi Markem a ostatními členy rodiny nebyly nikdy dobré, ale mírně se zlepšily ve chvíli, kdy se Marek přestěhoval se svými přáteli do bytu v centru Prahy. Nyní studuje vysokou školu a pracuje jako barista.

Osobní anamnéza

Marek je veselý mladý muž se spoustou elánu. Jako malý chlapec byl hravý, veselý a přátelský. Po prožitém traumatu, v době, kdy mu byly čtyři roky, začal být uzavřený, smutný a měl pocit, že těžko navazuje vztahy se svými vrstevníky. To pokračovalo až do nástupu na gymnázium, kde se jeho chování rapidně zhoršilo. Díky své „podivínské“ povaze se cítil vyčleněný z kolektivu, což velmi prohlubovalo jeho pocit opuštěnosti. Tomuto pocitu nepomáhal ani fakt, že byl ve svých jedenácti letech podstatně vyšší než většina jeho spolužáků. Jeho výška zároveň způsobovala, že byl v kolektivních sportech nemotorný, a to ještě více prohlubovalo jeho pocit opuštění.

Sociální anamnéza

V kolektivu je Marek společenský a přátelský. Nemá problém navazovat nové kontakty, ba naopak, velmi často se stává, že se rychle dostane do vůdčí pozice celého kolektivu. Dle slov jeho dlouholetého přítele býval Marek takový vždycky. Na gymnáziu navazoval velmi snadno přátelské vztahy s dívkami, chlapci se mu pro jeho podivínskou povahu spíše stranili. To se zlepšilo po zakončení studia na gymnáziu a nástupu na vysokou školu, kdy se také odstěhoval od rodičů.

Zdravotní anamnéza

Od čtyř let měl Marek problém s krvácením z řitního otvoru, což byl přímý důsledek análního styku. Tento problém nebyl nikdy řešen s lékařem a postupem času vymizel. Zhruba v osmi letech nastal u Marka vývojový regres. Měl problémy s usínáním, některé noci nespál vůbec a pravidelně se pomočoval. V jedenácti letech navštívil na přání rodičů psychologa. Lékař však nestanovil žádnou diagnózu a problémy přetrvávaly až do třinácti let, jen s tím rozdílem, že je Marek začal před rodiči tajit. Ve dvaceti letech mu bylo diagnostikováno ADHD, na které pravidelně užívá léky. Stále občas trpí nespavostí.

Rodinná anamnéza

Markův otec si svého prvního syna pořídil ve svých dvaceti letech. Vztah s bývalou ženou mu vydržel pouze tři roky. Do druhého manželství vstoupil, když mu bylo dvacet čtyři let. Se svou druhou ženou žije v Praze. Vlastní zahradnickou firmu a díky svému podnikání si byl nucen vzít půjčku, kterou stále splácí. Je výbušný, impulzivní a trpí častými záchvaty vzteku. Většinu času tráví v práci. Ze svých tří synů vždy upřednostňoval Markovy bratry. Marek je podle něj moc zženštilý, neschopný a nezodpovědný. Do jeho puberty ho také často bil.

Matka vyrůstala společně se svými rodiči a šesti sourozenci na Příbramsku. S manželem se seznámili na střední škole a vzali se, když čekala svého prvního syna. Bylo jí dvaadvacet let. Se svými syny nebyla nikdy schopna navázat důvěrný vztah. Je velmi přísná a vypočítavá. V současnosti žije v Praze a pracuje jako poštovní doručovatelka.

Markův vlastní bratr je o pět let starší. Má středoškolské vzdělání a nyní pracuje jako řidič kamionu. Se svou ženou tvoří pár již od střední školy, dnes mají čtyřletou dceru. Když byli sourozenci ještě dětmi, často se hádali a prali. Dnes bydlí se svojí rodinou v domku za Prahou a s Markem je pravidelně v kontaktu.

Markův nevlastní bratr je o devět let starší. Po rozvodu rodičů vyrůstal pouze s matkou v malém bytě v Praze na sídlišti Černý most. Matka si později našla přítele, který chlapce pravidelně bil. V dětství jej rodiče dávali často na hlídání k prarodičům z otcovy strany, kde pravidelně trávil čas se svými dvěma mladšími bratry. Vystudoval střední školu a v současnosti pracuje jako prodavač sportovních kol. Se svou přítelkyní mají půlročního syna.

8.3.Partnerské vztahy

Klára

Klára byla zdrženlivější a vztahům se zpočátku vyhýbala, v sedmnácti letech si našla svůj první vážný vztah, který trval čtyři roky. Vztah se začal podobat tomu, co zažívala Klára v rodině. *„Zpočátku se to zdálo jako idylický vztah, byl pozorný, milý a hodný. Po nějakém čase jsme spolu začali bydlet a mně došlo, jak moc jsem se spletla. Hodně pil alkohol a občas byl i agresivní. Byla jsem tou dobou velmi submisivní, vnímala jsem to jako formu lásky[..]“*

Klářin vztah s otcem, bratrem a později přítelem vykazuje podobnosti v jejich jednání. Proto je možné se domnívat, že Klára byla schopna ve vztahu s přítelem přetrvávat

tak dlouho, neboť na takové jednání byla zvyklá. „*Když jsem s ním nechtěla spát, [...] stejně mě nakonec zvládl vždy přemluvit. Někdy mě ani nepřemlouval, prostě se na mě uspokojil. Sloužila jsem mu jako matrace. Párkrát se stala i situace, kdy jsem se probudila a on se mnou měl sex.*“ Podobnou situaci popisuje Klára při sexuálnímu zneužívání, které se dělo ze strany jejího bratra. „*Šla jsem spát a v noci se probudila, protože jsem cítila, jak mě bratr osahává na intimních partiích a u toho se uspokojuje [...]*“

Klárino jednání se v tomto případě podobá syndromu přizpůsobení se dítěte sexuálnímu zneužívání. Společnou analogii vidím především v pocitu bezmocnosti, který Klára prožívala. Ke svému příteli měla ambivalentní přístup. Jejím pocitu bezmocnosti nepomáhal ani fakt, že během studia na vysoké škole byla na příteli finančně závislá. Další společný rys vnímám v Klárině přizpůsobení se ponižování ze strany přítele. Postupně samu sebe přesvědčila, že má její přítel pravdu. „*Ke konci našeho vztahu jsem začala studovat vysokou školu zaměřenou na obor chemie. Studium bylo časově náročné, praxe jsme trávili v laboratořích. Přestala jsem se o sebe tolik starat. Za to mi začal nadávat, že jsem ošklivá, tlustá a měla bych se sebou něco dělat. Tak moc mě ponižoval, až mě samotnou přesvědčil o tom, že to, co říká, je pravda.*“

Kláře se nakonec podařilo si uvědomit, že vztah, ve kterém setrvává, není zdravý a se svým přítelem se nakonec rozešla. Ačkoli jí to velmi poznamenalo, rozhodla se, že se odstěhuje do Prahy a začne nový život. „*[...]v Praze jsem si našla přítele, se kterým jsem nyní dva roky. Bydlíme spolu a já mám konečně pocit, že jsem našla svou bezpečnou zónu, kde se cítím dobře. Našla jsem díky němu domov, který jsem nikdy neměla.*“ Díky svému příteli získala Klára konečně místo, kde by se cítila v bezpečí.

Marek

Po nástupu na gymnázium se chtěl Marek začít navazovat vztahy s dívkami. S některými z nich začal chodit, ale po chvíli se s nimi opět rozešel. Podle jeho slov mu v těchto vztazích „*[...]něco chybělo.*“

Později Marek začal navazovat velké množství vztahů. „*V patnácti letech jsem si založil seznamku, kde jsem se seznamoval už jen s muži. Vždy jsem s nějakým z nich navázal kontakt, vyspal jsem se s ním a tvrdil mu, že to bylo poprvé. Žádný z těch vztahů mě nebavil dlouho, a proto jsem partnery často střídal. Došlo mi totiž, že můžu dostávat lásku i od někoho jiného než od svého nevlastního bratra.*“

Rozhodl se, že už se nebude nikomu podřizovat a začal být ve vztazích velmi dominantní a manipulativní. *„Bavilo mě být chladnokrevný, partnerům ve vztahu jsem neodpovídal na zprávy a pak jsem jim dával falešné naděje, a nakonec se s nimi rozešel.“*

Jediný vážnější vztah, který navázal, bylo v šestnácti letech. Jeho přítel byl o jedenáct let starší. *„Hodně na mě žárlil a mě to po chvíli přestalo bavit.“* Vztah trval půl roku a rozchod přišel ze strany Marka.

Součástí rozšíření diagnostiky posttraumatické stresové poruchy je mimo jiné i promiskuita. Markovi během psychoterapií PTSD diagnostikována nebyla. Můžeme se tedy domnívat, zda byla promiskuita v tomto případě důsledkem sexuálního zneužívání v dětství.

Markův přístup k partnerskému životu se díky podstoupení terapie zásadně změnil. Marek přestal být promiskuitní a začal přemýšlet nad tím, zda nezačne navazovat vztahy opět s dívkami. *„Po začátku terapie jsem si uvědomil, že se mi pohlavní styk s muži hnusí a začal jsem přemýšlet nad tím, jestli mě nepřitahují spíše dívky.“*

8.4. Rodinné vzťahy

Klára

V době, kdy sexuální zneužívání ze strany bratra začalo, měla její rodina již nějaký čas velké finanční a vztahové problémy. To byla pro Klářina staršího bratra jedna ze záminek, proč začal Kláru zneužívat. *„Když se otec s matkou hádali, schovávala jsem se v pokoji a můj starší bratr byl ten, kdo mě uklidňoval. Bohužel to ale nezůstalo jen u toho. Pravidelně mě v těchto situacích sexuálně zneužíval. [...] Poskytoval mi pocit bezpečí a já ho za to měla ráda.“* Situace, kterou Klára popisuje, splňuje znaky syndromu přizpůsobení se dítěte sexuálnímu zneužívání. Měla svého bratra ráda a vyhledávala ho, když se chtěla cítit v bezpečí.

Její vztah k bratrovi se ale začal postupně měnit po tom, co se její rodiče rozvedli a společně s matkou se odstěhovali. Klára si uvědomila, že to, co dělají s jejím bratrem není správné a začala k němu cítit odpor. To byl jeden z důvodů, proč se jeho sexuálnímu nátlaku byla schopna ve svých dvanácti letech vzepřít. *„Šla jsem spát a v noci se probudila, protože jsem cítila, jak mě bratr osahává na intimních partiích a u toho se uspokojuje. Zpanikařila jsem, kopl ho do hlavy a utekla do vedlejší místnosti, kde jsem se zamkla. [...] To bylo naposled, kdy jsme spolu byli sami.“*

Bratr Kláru před rokem kontaktoval a omluvil se jí za způsobené trauma. Stále mu nebyla schopna odpustit. *„Cítím k němu hnus a odpor a nechci ho vidět. Byla bych schopna se s ním sejít jen za předpokladu, že bychom o tom vedli diskuzi. To on ale odmítá.“*

Otce Klára od rozvodu téměř nevidá. Naposledy se setkali před šesti lety. Otec v tomto případě neměl zájem zastávat rodičovskou pozici a Kláru vychovávat. Nelze tedy mluvit o jiném vztahu než o pokrevním poutu.

Matka s Klárou si nejsou moc blízké. Aby mohla uživit rodinu, začala pracovat jako zdravotní sestřička. Pravidelně odjížděla na čtrnácti denní turnusy. To je jeden z důvodů, proč se nebyla schopna Klára matce s ničím svěřit. Během časté matčiny nepřítomnosti neměli prostor pro navázání důvěrnějšího vztahu. Zároveň si Klára dobře uvědomovala, že nastalá situace není pro matku jednoduchá. Ani během dospělosti se ale jejich vztah nezlepšil. Tomu nepomáhá ani fakt, že se matka stará o Klářino dvojče, bratra, který trpí schizofrenií. *„V naší rodině je tolik problémů, že jsme se všichni odnaučili o nich mluvit, takže bych naše vztahy jako důvěrné rozhodně nenazvala. Z toho důvodu na Slovensko téměř nejzdím, nemáme si s mamkou moc co říct a nechci jí přidělovat starosti.“*

Vztah Kláry s bratrem, dvojčetem, byl dříve pevný. Sice se mu nikdy nesvěřila se svým traumatem, ale měla pocit neviditelného pouta mezi nimi. Jejich vztah se zhoršil poté, co byla bratrovi diagnostikována schizofrenie. *Vždycky jsem mezi námi cítila vzájemné pouto, ale od té doby, co trpí schizofrenií cítím, jak jsme se sobě vzdálili.*“ Nelze tedy s jistotou říci, zda je špatný vztah s dvojčetem důsledkem Klářina traumatu, nefunkčnosti rodiny nebo bratrovo nemoci.

Klářina sestra je jediným členem rodiny, se kterým je schopna udržovat pravidelný kontakt. Od Klářiných devíti let se téměř nevidaly. Sestra se kvůli incidentu s otcem, kdy ji zbil a vyhodil z domu, odstěhovala. Opět spolu navázaly kontakt potom, co se Klára odstěhovala do Prahy. *„Nedávno jsem si telefonovala se sestrou a rozhodla jsem se, že jí své tajemství svěřím. Přiznala se mi, že jí náš bratr také sexuálně obtěžoval, nikdy ale nedošlo na pohlavní styk.“* Jedna z věcí, která sestry vzájemně pojí, je i podobnost prožitého traumatu.

Marek

Vztah Marka k jeho nevlastnímu bratrovi byl po celý čas zneužívání láskyplný. *„Ačkoli to, co jsme dělali, mi bylo krajně nepříjemné a hrozně mě to bolelo, postupem času jsem si na to zvykl a začal jsem se na něj těšit. Byl to jediný člověk, kterému jsem v té době věřil. Myslel jsem si, že mě má doopravdy rád a cítil jsem se v jeho přítomnosti v bezpečí.“* Opět se zde objevují podobné rysy se syndromem přizpůsobení dítěte sexuálnímu zneužívání. Marek byl na pachateli citově závislý, poskytoval mu pocit bezpečí. Zároveň mu bylo ze strany pachatele vyhrožováno, aby o „jejich tajemství“ s nikým nemluvil. To probíhalo jak psychickou, tak fyzickou formou. *„Vždycky mi ale zakazoval o tom mluvit s kýmkoli jiným, nejvíc se bál mojí mámy. Občas, když jsem se o tom zmínil před druhým bráchou, mě bil. [...] Když byli okolo ostatní členové rodiny, byl na mě zlý a hodně mě před nimi ponižoval.“*

Po celou dobu zneužívání nepřestal mít Marek ke svému bratrovi pozitivní vztah. *„Bylo mi devatenáct a intimně jsme se sešli naposledy. Stále jsem ho měl rád.“* V dnešní době je pro Marka nejdůležitější bratrovi odpustit. Ten se mu za způsobené trauma omluvil. Trestný čin nahlásit nechce, protože by bratrovi ublížil. *„Za svůj čin by byl určitě odsouzen k trestu odnětí svobody a já nechci brát jeho dceři otce. Myslím si, že by ji to poznamenalo na celý život a to nechci.“*

Podle Markových slov otec nechtěl, aby se Marek. Od toho se dál jejich vztah odvíjel. *„Myslím si, že si na mě vyléval svůj vztek právě kvůli tomu.“* Jako malý se ho bál, protože ho často bil. To se zlepšilo po tom, co na začátku puberty povyroستl. Zesílil a dokázal se

svému otci vzepřít. Jejich pohled na svět se ale zásadně liší, proto nejsou schopni najít společné téma rozhovoru. Marek o svém otci tvrdí, že je macho a homofob. Kvůli otcovým názorům se mu bál říci o své orientaci a často mu lhal. Vztah se jim mírně zlepšil až poté, co se Marek odstěhoval. Stále se ale vzájemně nesvěřují.

Markova matka je hodně uzavřená. Se svými dětmi si nikdy moc nepovídala. Marek se domnívá, že jedním z důvodů její uzavřenosti je fakt, že vyrůstala ve velké rodině. V patnácti letech, kdy se začal Marek stýkat s mnoha muži, se jeho vztah s matkou zhoršil. Ta s ním vůbec nekomunikovala a podezírala ho, že bere drogy. Důsledek toho bylo, že Marek začal lhát o všem, co dělal. „*Nedokázal jsem mít rád ani jednoho z rodičů, všechno, co jsem měl v té době rád, jsem jim nemohl říct.*“ Ačkoli Marek tvrdí, že se jeho vztah s matkou zlepšil poté, co se odstěhoval, matka o jeho osobu stále velký zájem neprojevuje. „*Pokaždé, když ji vidím, si jen stěžuje a mě se pořádně ani nezeptá, jak se mám.*“

S druhým bratrem se k sobě jako malí chovali rivalsky. Otec bratra vždycky upřednostňoval, o Markovi tvrdil, že je neschopný, nezodpovědný a zženštilý. V dětství se oba bratři často hádali a prali. Vztah se hodně zlepšil až v dospělosti, stále se ale nedá říci, že by byl důvěrný a pevný. „*Ted' už je to lepší, když se sejdeme, bavíme se hodně o autech, takový ten small talk. Rozhodně bych mu ale nesvěřil věci, které říkám třeba svým přátelům.*“

V případech obou respondentů je zásadním problémem nefunkčnost rodiny. Intrafamilirání sexuální zneužívání může být jedním z projevů nefunkčních vztahů v rodině. Nemůžeme však říci, že je to důsledkem.

8.5. Přátelské vztahy

Klára

Na základní škole Klára vztahy se svými vrstevníky nenavazovala. Neměla moc kamarádů. Ke svým spolužákům se chovala agresivně a šikanovala je. Její chování mohlo být jedním z projevů nefunkčnosti rodiny, snažila se tím „volat o pomoc“. To se nijak zásadně nezměnilo ani s nástupem na střední školu. Svým spolužákům se raději vyhýbala, protože cítila, že s nimi nemá nic společného. „*Během všech přestávek jsem se snažila držet stranou, protože mi debaty mých spolužáků přišly primitivní a povrchní. Radši jsem nosila do školy knihy od Bukowského a Sartra, abych svým spolužákům ukázala, jak jsem nad věci.*“ Mnohem lépe navazovala vztahy s lidmi, kteří měli stejný zájem. Jednou z těchto mimoškolních aktivit bylo plavání, kde začala pracovat jako instruktorka. Během čtyřletého vztahu s přítelem přišla o většinu svých přátel. Přestala se s nimi scházet, protože je její přítel

neměl rád. „*Chodila jsem ven jenom s ním a když jsem zrovna nechtěla trávit čas s jeho partou, seděla jsem doma a čekala, než přijde [..]*“ Po rozchodu s přítelem zůstala úplně bez přátel. V Praze si našla pouze dvě kamarádky, s jednou z nich pracuje. Vídají se každý den a jsou si hodně blízké. „*Svěřuji se jí se všemi svými pocity, nikomu jinému tolik nevěřím.*“ S jinými lidmi vztahy moc nenavazuje. „*Jsem spíš introvert, takže se snažím nevyhledávat velké skupiny lidí.*“

Marek

Už při nástupu na základní školu si Marek uvědomil, že je jiný než jeho vrstevníci. Nedokázal ale rozpoznat v čem. Po nástupu na gymnázium se začal seznamovat spíš s dívkami, chlapcům se stranil. „*Kluci si o mě většinou mysleli, že sem divný a moc se se mnou bavit ani nechtěli.*“ Při různých akcích se Marek snažil dostat do vůdčí pozice, protože se nechtěl nikomu ze svých spolužáků podřizovat. Po maturitě se mu hodně ulevilo, protože se již nemusel dál se svými spolužáky setkávat. „*Uvědomil jsem si, že ten člověk, kterého spolužáci osm let na gymnáziu znali, jsem nebyl já, ale byla to pouze moje maska. Tvář, kterou jsem nastavoval, aby mi nikdo nemohl ublížit.*“

Nástup na vysokou školu začal vnímat jako novou šanci. Navazování nových kontaktů se hodně zlepšilo. Snaží se vyhledávat kolektivy lidí, kteří vůči sexuálnímu zneužívání nemají předsudky, díky čemuž nemá problém o svém traumatu s nimi hovořit.

8.6. Psychický stav

Klára

Jako malá trpěla Klára ztrátou pocitu bezpečí. Je možné se domnívat, že příčinami byla nefunkčnost rodiny a sexuální zneužívání ze strany bratra. Její frustrace se projevovala ve vztahu ke svým spolužákům na základní škole. Těm ráda ubližovala a šikanovala je. Na střední škole se svým spolužákům naopak vyhýbala, protože se cítila být jiná než oni. Údajně byla v kolektivu tou, která působila stále negativně. „*Sice jsem nevyvolávala žádné konflikty, ale byla jsem stále podrážděná, plná hněvu.*“

V té době si sama sebe vůbec nevážila. Začala pít alkohol, kouřit cigarety a marihuanu. Na party občas brala drogy. „*Nikdy jsem si nedala nic tvrdšího, kromě extáze nebo MDMA na party.*“ Zároveň je ráda, že si tímto obdobím prošla už na střední škole a na vysoké měla prostor věnovat se studiu.

Během vztahu s bývalým přítelem se hodně izolovala a cítila se sama. Jedním z důsledků ztráty sebevědomí bylo ponižování ze strany přítele. „*Dokonce jsem za něj dělala zkoušky z chemie, nedal mi na výběr [..]. Když jsem mu řekla, že nemám čas na jeho zkoušky, protože se musím učit na svoje, křičel na mě, že ho jako jeho přítelkyně dostatečně nepodporuji. Rozejít jsem se s ním chtěla už dlouho, ale byla jsem pod takovým tlakem, že jsem na to neměla odvahu.*“

Rozchod s bývalým přítelem snášela Klára dlouho těžce. Proto se rozhodla navštívit spolek Konsent, který nabízí svépomocnou skupinu pro sexuálně zneužívané ženy. Tam si uvědomila, že jejím hlavním problémem není její předchozí vztah, ale fakt, že byla v dětství sexuálně zneužívaná. Do té doby si to vůbec nepřipouštěla. Tento jev se nazývá „efekt spáče“. Oběť si své trauma uvědomí až v okamžiku životní krize, kterou je v tomto případě rozchod. Jak sama říká, je ráda, že si své trauma uvědomila a začala ho řešit. Během psychoterapií byla Kláře diagnostikována posttraumatická stresová porucha (PTSD).

Občas trpí nespavostí a pravidelně se budí v noci, ať už kvůli nočním můrám, nebo zvukům, které slyší. Nedokáže odpočívat, protože má v těchto chvílích sebedestruktivní myšlenky a myslí na sebevraždu. V Kláry popisu sama sebe je možné vidět charakteristické rysy podobné depersonalizaci, která je součástí PTSD. „*Když si sama sebe zkouším představit, vidím se jako exotické ovoce. Z vrchu působí krásně, ale když se rozkrojí, je uvnitř shnilé a odporové. Tak se vidím. Cítím se špinavá a zkažená.*“ Od šestnácti let až do začátku terapie z tohoto důvodu pravidelně kouřila marihuanu. Požívání omamných látek je možné v tomto případě chápat jako záměrné poškozování, které je taktéž součástí PTSD. „*Dokázala jsem přitom vždy vypnout a odpojit se od všech svých myšlenek.*“

Trápí jí i pocit, že nikdy nezažila nevinnost. To mimo jiné přisuzuje své víře v Boha. „*Dost to ve mně podporuje moje zakořeněná víra v Boha, mám pocit ztracení, nikdy jsem nezažila nevinnost.*“ Celou situaci si už ale nedává za vinu. Uvědomuje si, že viníkem je především její bratr, kterému stále neodpustila.

Marek

Když byl Marek malý, trpěl pocity samoty. Jak sám říká, byl hodně smutný, zamlklý a roztěkaný. „*Často se mi stávalo, že mi padaly věci z rukou.*“ Ztratil důvěru ve své okolí. Jediný, komu byl schopen důvěřovat, byl jeho nevlastní bratr. Zároveň nebyl schopen rozpoznat, co je to stud. „*Když jsme na prvním stupni začali chodit se třídou do osvěžoven, koukal jsem se na nahaté děti a hodně jsem to komentoval. Párkrát mě třídní učitelka napomenula, tak jsem to přestal dělat, ale vůbec jsem nechápal, proč se to nesmí [..].*“ Toto

chování vykazuje podobné rysy, jako jsou popsány v první dimenzi následků sexuálního zneužívání. Ta je popsána jako pokroucená představa o sexuálních normách, kterým ztráta studu může být.

V osmi letech začal mít problémy se spaním a v noci se pomočoval. Po třech letech, co tyto problémy trvaly, navštívil na přání rodičů psychologa. Ten nestanovil žádnou diagnózu. Po této zkušenosti se vůči rodičům ještě více uzavřel. Jednou z příčin nespavosti byla jeho roztržitost a neschopnost se soustředit.

Jak sám říká, jedním z důvodů, proč nátlak ze strany svého nevlastního bratra podstupoval, byl pocit opuštěnosti, ale také láska, kterou k němu cítil. *„Někdy sem se sebral, odjel na Černý Most, kde bydlel, a bloumal po ulicích s nadějí, že ho potkám.“*

K tomu se přidala v šestnácti letech konzumace alkoholu a drog. *„Měl jsem tou dobou hodně sebe-destructivní myšlenky. Díky alkoholu jsem na ně alespoň na chvíli dokázal zapomenout.“* Negativním pocitům, které prožíval, nepřispělo ani to, že měl v osmnácti letech autonehodu. Poté začal trávit noci po hospodách, kde se opíjel. Tou dobou začal mít i sebevražedné myšlenky.

Své trauma si uvědomil ve dvaceti letech, kdy s kamarádem požil MDMA. *„V tu chvíli mi došlo, že jsem byl patnáct let sexuálně zneužíván a úplně mě to zničilo. Byl jsem tou nově nabytou informací úplně paralyzovaný a nechtěl jsem si to připustit. To trvalo ještě zhruba půl roku, než sem se rozhodl začít chodit na terapie, na které pravidelně docházím dodnes.“*

Díky terapiím si Marek zjistil, jak prožité trauma ovlivnilo jeho život. Nyní je pro něj důležité, aby odpustil jak sobě, tak svému nevlastnímu bratrovi. Dodnes trpí nespavostí a mívá noční můry.

8.7. Nahlášení trestného činu

Klára

Klára se rozhodla sexuální zneužívání ze strany bratra nenahlásit. Jedním z důvodů je, že nechce své rodině přidělovat starosti. Matka se stará o Klářino dvojče, které trpí schizofrenií. Zároveň byl její nevlastní bratr, pachatel, momentálně prodává léčbu na psychiatrii v Anglii. *„Nahlášení případu na policii by mohlo jeho léčbu zbrzdit.“*

Dalším důvodem je Kláry strach o traumatu otevřeně mluvit. Proces viktimizace je velkou zátěží na psychiku oběti. Klára je přesvědčená o tom, že se díky psychoterapiím zvládne se svým traumatem vyrovnat sama.

Marek

Marek se také rozhodl sexuální zneužívání ze strany nevlastního bratra nenahlásit. Hlavním důvodem je nedůvěra v jeho rodinu, kteří by jeho výpověď mohli zpochybňovat. Zpochybňování výpovědi je typické pro proces sekundární viktimizace, kdy se během vyšetřování ověřuje pravdivost výpovědi oběti. *„S většinou svých příbuzných nemám dobrý vztah, takže by bylo klidně možné, že by mému tvrzení nevěřili.“*

S prožitým traumatem se Marek snaží vyrovnat sám za pomoci psychoterapií a svých přátel. Zároveň nechce nahlášením činu ublížit svému nevlastnímu bratrovi a jeho dceři, která se mu před časem narodila. *„Za svůj čin by byl určitě odsouzen k trestu odnětí svobody a já nechci brát jeho dceři otce. Myslím si, že by jí to poznamenalo na celý život a to nechci.“*

9. Shrnutí

Při zpětné reflexi vytváření mé práce kladně hodnotím přínos hloubkového rozhovoru jakožto výzkumné metody. Za negativní považuji skutečnost, že pro zodpovězení všech mých dotazů bylo pro respondenty nutné vybavit si do podrobnosti své traumatické zážitky, což přineslo i oživení emocionální tíže s těmito vzpomínkami spjaté. I pro mne samotnou bylo vedení hloubkového rozhovoru náročné. Musela jsem pracovat se silnými emocemi svých respondentů, které bylo těžké uchopit profesionálně a nepoddat se jim. To samé se projevilo i při sbírání materiálu pro teoretickou část mé práce, neboť i při něm dochází badatel k setkání s popisem situací zvrácených a zavržených. Při zkoumání v této oblasti pro mne byla mimořádně důležitá psychohygiena a pravidelné konzultace s vedoucí mé práce.

Z výpovědí obou respondentů je patrné, že zážitek sexuálního zneužívání zásadním způsobem ovlivnil všechny aspekty jejich života, mimo jiné i ve schopnosti navazovat a udržovat partnerské vztahy.

Zatímco Klára zaujala v partnerském životě spíše submisivní pozici s tendencí setrvávat i v nezdravých vztazích, v případě Marka se jakožto obranný mechanismus vyvinula nezdravá promiskuita a neschopnost udržet dlouhodobý vztah.

V obou případech hraje zásadní roli vliv rodiny na oba respondenty. Jak v případě Marka, tak v případě Kláry sexuální zneužívání negativně ovlivnilo jejich vztahy s ostatními členy rodiny – především ztráta důvěry a absence pocitu bezpečí. Zároveň je z výpovědí obětí patrné, že obě rodiny byly dysfunkčními ještě dříve, než sexuální zneužívání ze strany jejich sourozenců začalo. Je nutné zmínit, že dysfunkce rodin není nutným předpokladem k vzniku intrafiliárního sexuálního zneužívání.

Do budoucna bych ráda navázala na svou bakalářskou práci a pokračovala ve zkoumání tématu sexuálního zneužívání. Především možnosti rekonvalescence z jeho následků a odborné pomoci při ní (psychoterapie, rodinné terapie a další...)

Stane-li se osoba obětí sexuálního zneužívání, je nutné obránit se na příslušné organizace zabývající se sexuálním zneužíváním. Těmi jsou:

Konsent, z. s.

Spolek Konsent se věnuje prevenci znásilnění a sexuálního obtěžování.

Pro sexuálně zneužívané ženy nabízí možnost Svépomocné skupiny.

Kontakt

E-mail: info@konsent.cz

Web: <https://konsent.cz/>

Adresa: Pod starou školou 69, Praha 164 00

IČO: 05420423

Elektra, z. s.

Nevládní nezisková organizace Elektra vznikla v roce 1995 jako pomoc sexuálně zneužívaným ženám v dětství.

V současné době pomáhá také mužům sexuálně zneužívaným v dětství.

Kontakt

Tel.: 603 812 361

E-mail: poradna@centrumelektra.cz

Adresa: Novákových 358/12, Praha 8 180 00

IČO: 63831210

Bílý kruh bezpečí

Slouží jako pomoc obětem trestných činů.

Nabízí nonstop bezplatnou telefonickou pomoc obětem kriminality, osobám ohroženým domácím násilím, svědkům a pozůstalým.

Kontakt

Bezplatná linka: 116 006

Krizová pomoc: 257 317 110

Linka bezpečí, z. s.

Posláním Linky bezpečí je poskytovat pomoc dětem, studentům a všem, kteří jednají v jejich zájmu. Pomáhá s řešením náročných životních situací. Poskytuje krizovou intervenci a poradenství pro klienty z ČR.

Kontakt

Bezplatná linka: 116 111

Tel: 266 727 979

E-mail: info@linkabezpeci.cz

Web: www.linkabezpeci.cz

Adresa: Ústavní 95, Praha 8 181 02

IČO: 61383198

Jako problematický se ukázal nedostatek organizací pomáhajících mužům, kteří byli sexuálně zneužíváni. Díky spolku Konsent jsem měla možnost setkat se se ženou, která vyhledala pomoc ve spolku Élektra. Vyprávěla mi o zkušenosti ze skupinové terapie, na které se sešli sexuálně zneužíváni muži i ženy. Muži, kteří v této skupině tvořili menšinu, nakonec na skupinové terapie přestali docházet, primárně kvůli pocitu spoluviny pramenícího z toho, že jsou také muži.

Závěr

Cílem teoretické části bylo poznání v oblasti sexuálního zneužívání, vysvětlení jednotlivých průvodních jevů, rozlišných forem a následků. V praktické části následné zkoumání dvou respondentů sexuálně zneužívaných v dětství v rámci rodiny. Mezi těmito dvěma respondenty jsem dále srovnávala podobnosti týkající se jejich příběhů, rodinného zázemí a následného traumatu.

Jedním z cílů práce je i vytvoření společenského tlaku, který by podnítil vznik organizace zabývající se pomocí dospělým mužům jakožto obětem sexuálního zneužívání. Práce je publikována v době, kdy k podnícení této diskuze výrazně přispěl dokument Víta Klusáka *V Síti*. I díky němu je patrné, že pachatelé sexuálního násilí nemusí nutně být jedinci pedofilně orientovaní a že pachatelé pocházejí z pestré škály společenských vrstev.

Dle mého názoru není na problematiku sexuálního zneužívání vyvíjen dostatečný společenský tlak. Pevně věřím, že právě reakce na dokument *V Síti* přístup společnosti změní a toto téma začne být více diskutováno.

Své uplatnění v oboru týkající se bakalářské práce vidím v prevenci sexuálního zneužívání, a to především v mateřských školách, potažmo na prvním stupni základní školy. K tomuto rozhodnutí jsem dospěla především díky mým respondentům. Jsem rovněž zastáncem názoru, že by měla být zavedena osvěta i v rámci mateřských škol. Ta by dle mého mínění mohla dopomoci dětem předškolního věku v případě, že by se staly oběťmi sexuálního zneužití.

Seznam použité literatury

- BANKOVSKÁ MOTLOVÁ, Lucie a František KOUKOLÍK. *Citový mozek: neurobiologie, klinický obraz, terapie*. Praha: Galén, c2006. ISBN 80-7262-408-3
- BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-091-5
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN isbn80-86898-73-3
- DUNOVSKÝ, Jiří. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5
- FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Speciální pedagogika: edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-014-0
- GILLERNOVÁ, Ilona a Hedvika BOUKALOVÁ. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1293-3
- HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Sexuální zneužívání*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-64-4
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9
- KOUTEK, Jiří a Jana KOCOURKOVÁ. *Sebevražedné chování: [současné poznatky o suicidalitě a její specifika u dětí a dospívajících]*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-732-9
- KRIEGELOVÁ, Marie. *Záměrné sebepoškozování v dětství a adolescenci*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2333-4
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Pozitivní psychologie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. Psychologie (Portál). ISBN 978-80-7367-726-8

- RABOCH, Jiří a Petr ZVOLSKÝ. *Psychiatrie*. Praha: Galén, c2001. ISBN 80-7262-140-8
- RÖHR, Heinz-Peter. *Zneužití: léčba následků sexuálního či emočního násilí*. Praha: Portál, 2014. Spektrum (Portál). ISBN 9788026206019
- SOCHŮREK, Jan. *Nástin vybraných problémů viktimologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. ISBN 80-7083-745-4
- ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6
- TENENBAUM, Sylvie. *Deprese, odkaz předků: transgenerační přenos*. Přeložil Hana HOLUBKOVÁ. Praha: Portál, 2018. Spektrum (Portál). ISBN 978-80-262-1301-7
- TYRŠOVÁ, Andrea. *Pojetí člověka ve filosofii Jana Patočky – Problematika přirozeného světa, domova a výchovy*. Plzeň, 2018. Diplomová práce (Mgr.). Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická, Katedra filozofie, 2018-05-31
- VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Kamil PROVAZNÍK. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-479-9
- VANÍČKOVÁ, Eva. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-286-6
- VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8
- WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Praha: Grada, 2000. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-795-8
- WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada, 2005. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0929-5

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Rozhovor Klára

Příloha č. 2 -Rozhovor Marek

Příloha č. 1 - Rozhovor Klára

První část

1. Pamatuješ si, jak se to stalo poprvé?

Nepamatuji si přesně, kdy to bylo poprvé. Jen vím, že když jsem nastoupila do první třídy, už jsem věděla, jak se dělají děti, protože jsem tu situaci sama zažila. Sexuálně mě zneužil můj o šest let starší bratr. Tenkrát mi to přišlo jako něco normálního a přirozeného.

2. Jaké byli vaše rodinné poměry?

V poměrně útlém věku jsem se dozvěděla, že jsme byli s bráchou, dvojčetem, neplánovaní. Ještě před tím, než jsme se s bratrem narodili, měli naši rodiče velké problémy a často se hádali. Otec nebyl schopen finančně zabezpečit rodinu, takže začal hodně pít a taky nás, děti i matku, často bil. Bez rozdílu, jestli jsme dívky nebo chlapci. Bylo mu jedno, jestli má po ruce zrovna vařečku, opasek nebo prostě jen holé ruce. Otce jsem se strašně bála. Když se otec s matkou hádali, schovávala jsem se v pokoji a můj starší bratr byl ten, kdo mě uklidňoval. Bohužel to ale nezůstalo jen u toho. Pravidelně mě v těchto situacích sexuálně zneužíval. To se dělo i v situacích, kdy jsme byli spolu doma sami. Poskytoval mi pocit bezpečí a já ho za to měla ráda. Doma jsem to nenáviděla.

3. Jsi schopna chronologicky popsat, jak zneužívání probíhalo?

Vzpomínám si na spoustu situací, kdy se to dělo i na pocity, které jsem při tom měla, ale nejsem schopna ty situace chronologicky zařadit.

4. Rozvedli se vaši rodiče?

Když mi bylo devět let, otec se v noci pohádal se sestrou, zbil ji a vyhodil ji z domu. Od té doby s námi nežila a vídaly jsme se zřídkakdy. Zhruba půl roku poté se matka rozhodla, že už tuto situaci dál nesnese. Během jednoho dne nás sbalila a odstěhovala se s námi k babičce. Tam jsme bydleli asi půl roku, pak mamka našla byt, kam jsme se s ní přestěhovali. Aby mohla uživit celou rodinu, začala pracovat jako zdravotní sestřička v Rakousku. V té době zneužívání ze strany bratra pokračovalo. Byla pro to spousta prostoru, jelikož matka bývala vždy na čtrnáct dní pryč.

5. Jaký jsi v té době měla vztah se svou matkou a se svým okolím?

S matkou jsem nebyla nikdy schopna navázat důvěrný vztah, protože byla stále v jednom kole a byla hodně unavená. Už tou dobou jsem věděla, že to, co se děje, není správné, ale stejně jsem se nedokázala nikomu svěřit. Ve škole jsem neměla moc kamarádů. Byla jsem na děti spíš zlá, ráda jsem jim ubližovala, šikanovala je.

6. A se svým bratrem?

Tou dobou se můj bratr dostal na střední školu a odstěhoval se na intr. Jezdával domů vždy na víkendy, kdy nás bylo doma hodně. Ale pokaždé, když přijel, neopomněl okomentovat, jak jsem zase vyrostla, že mi to sluší a že se ze mě začíná stávat konečně pořádná ženská. Připadalo mi to odporné a cítila jsem k němu odpor.

7. Pamatuješ si, kdy tě bratr zneužil naposledy?

Jednou, to mi bylo dvanáct let, nebyla mamka o víkendu doma. Šla jsem spát a v noci se probudila, protože jsem cítila, jak mě bratr osahává na intimních partiích a u toho se uspokojuje. Zpanikařila jsem, koplá ho do hlavy a utekla do vedlejší místnosti, kde jsem se zamkla. Byla jsem vzhůru celou noc a ráno jsem odešla k babičce do domu, protože jsem věděla, že bratr odpoledne odlétá na stáž do Portugalska. To bylo naposled, kdy jsme spolu byli sami.

8. Jak si to měla s navazováním partnerských vztahů?

Vztahy s chlapci byly do mých sedmnácti let velmi strohé. Nepouštěla jsem si k tělu téměř nikoho. První chlapec, který byl schopen mě přemluvit k tomu, abych s ním spala, hrál v kapele, měl dredy a působil na mě jako hodně zajímavý člověk.

V sedmnácti letech jsem si našla přítele, se kterým jsme byli čtyři roky. Seznámili jsme se na střední škole. Zpočátku se to zdálo jako idylický vztah, byl pozorný, milý a hodný. Po nějakém čase jsme spolu začali bydlet a mně došlo, jak moc jsem se spletla. Hodně pil alkohol a občas byl i agresivní. Byla jsem tou dobu velmi submisivní, vnímala jsem to jako formu lásky, protože jsem na nic jiného nebyla zvyklá, a proto jsem si to nechala líbit tak dlouho. Když jsem s ním nechtěla spát, protože býval často opilý a agresivní, stejně mě nakonec zvládl vždy přemluvit. Někdy mě ani nepřemlouval, prostě se na mě uspokojil. Sloužila jsem mu jako matrace. Párkrát se stala i situace, kdy jsem se probudila a on se mnou měl sex.

Ke konci našeho vztahu jsem začala studovat vysokou školu zaměřenou na obor chemie. Studium bylo časově náročné, praxe jsme trávili v laboratořích. Přestala jsem se o sebe tolik starat. Za to mi začal nadávat, že jsem ošklivá, tlustá a měla bych se sebou něco dělat. Tak moc mě ponižoval, až mě samotnou přesvědčil o tom, že to, co říká, je pravda. Nakonec jsme se rozešli, což mě velmi zasáhlo.“

9. Proč ses rozhodla odstěhovat se do Prahy?

Po vysoké škole jsem začala pracovat v Praze. Našla jsem si přítele, se kterým jsem nyní dva roky. Bydlíme spolu a já mám konečně pocit, že jsem našla svou bezpečnou zónu, kde se cítím dobře. Našla jsem díky němu domov, který jsem nikdy neměla.

10. Vyrovнала ses s rozchodem s bývalým přítelem lehce?

Fakt, jak se ke mně bývalý přítel choval, jsem nesla stále těžce. Proto jsem se rozhodla vyhledat pomoc. Spolek Konsent nabízí svépomocnou skupinu pro ženy, které byly nějakým způsobem sexuálně zneužity. Hned při prvním setkání mi došlo, že mým hlavním problémem není vztah s mým bývalým přítelem, ale že můj problém sahá mnohem dál. Dál do dětství, kdy mě sexuálně zneužíval můj starší bratr. Byl to pro mě obrovský šok.

11. Kontaktoval tě od té doby tvůj bratr?

Před rokem, v lednu, mi napsal můj bratr email, ve kterém se mi omluvil za to, co mi udělal. Odepsala jsem mu, že je to v pořádku. Když se na to podívám zpětně, moje reakce byla taková, protože jsem si tenkrát ještě neuvědomovala, jaký problém to byl. Znovu jsem ho kontaktovala až nedávno a řekla mu vše, čeho se na mě dopustil a jak se díky tomu cítím.

12. Jak celou situaci sexuálního zneužívání a jeho následky vnímáš ty?

Neštěstí si už celou tu situaci nedávám za vinu. Jemu jsem ale pořád neodpustila. Cítím k němu hnus a odpor a nechci ho vidět. Byla bych schopna se s ním sejít jen za předpokladu, že bychom o tom vedli diskuzi. To on ale odmítá.

Občas přemýšlím nad tím, jestli netrpím OCD. Hodně mi záleží na maličkostech, abych měla doma uklizeno a sebemenší prkotina mě dokáže rozhodit. Pak jsem na přítele nepříjemná a vyvolávám hádky. Snažím si to racionálně odůvodnit jako důsledek faktu, že jsem nikdy neměla domov, ve kterém bych se cítila bezpečně, a proto na tom tolik lpím. Trápí mě, že si svůj vztek vylévám na něj, snaží se mě maximálně podporovat v řešení mého problému a já se k němu chovám takhle. Vlastně nechápu, jak se mnou může vůbec žít. Co na mě vidí.

Dodnes se pravidelně v noci budím, když slyším, byť malé šustnutí. Mám noční můry, ve kterých se mi stále promítají dané situace, které jsem se svým bratrem zažila. Snažím se skoro nejezdit MHD, protože mám úzkosti z malých prostorů, kde je hodně lidí. Nejsem schopna jen tak odpočívat, mám sebedestruktivní myšlenky a myslím na sebevraždu. Když si sama sebe zkouším představit, vidím se jako exotické ovoce. Z vrchu působí krásně, ale když se rozkrojí, je uvnitř shnilé a odporné. Tak se vidím. Cítím se špinavá a zkažená. Dost to ve mně podporuje moje zakořeněná víra v Boha, mám pocit zatracení, nikdy jsem nezažila nevinnost. To je hlavní důvod, proč jsem od puberty až do minulého měsíce pravidelně kouřila marihuanu. Dokázala jsem při tom vždy vypnout a odpojit se od všech svých myšlenek.

13. Jsi ráda, že sis své trauma uvědomila a začala ho řešit?

Ač je to bolavé, jsem moc ráda, že jsem si uvědomila, jaký mám problém. Víím, že mě čeká ještě dlouhá cesta, než si některé věci v hlavě srovnám a taky si moc dobře uvědomuju, že něco vyřešit nejde, je potřeba se s tím jen smířit. Teď zpětně chápu, proč jsem dokázala tak dlouho setrvávat ve vztahu s bývalým přítelem a nechala se tak ponižovat, což ho samozřejmě v ničem neomlouvá.“

Druhá část

14. Jsi ve vaší rodině jediná, která se stala obětí sexuálního zneužívání?

Nejsem. Můj starší bratr byl v dětství sexuálně zneužíván naším strýcem z otcovi strany. Beru to jako důvod, proč byl později schopen sexuálně zneužívat i mě. Přišlo mu to zkrátka normální a běžné. Nedávno jsem si telefonovala se sestrou a rozhodla jsem se, že jí své tajemství svěřím. Přiznala se mi, že jí náš bratr také sexuálně obtěžoval, nikdy ale nedošlo na pohlavní styk. O jiných případech v naší rodině nevím.

15. Se sestrou máš dobrý vztah?

Ona je jediná, které v naší rodině věřím, a proto jsem byla schopná se jí svěřit. Sice bydlí daleko, ale pravidelně si telefonujeme, obzvlášť teď, během karantény. Nikomu jinému z rodiny bych se ale nesvěřila, protože k nim nemám žádnou důvěru.

16. Když sis uvědomila, že si byla sexuálně zneužívána, nahlásila si tento čin na policii?

Ne, nenahlásila.

17. Proč nechceš čin nahlásit?

Nechci, aby se o tom dozvěděla moje mamka. Má teď spoustu starostí s mým bratrem, dvojčetem, který trpí schizofrenií, prakticky nevychází z pokoje a moje mamka se o něj musí starat. Další důvod je, že mám velký problém o svém traumatu otevřeně mluvit, aniž bych se rozplakala, a proces vyšetřování bych nemusela psychicky zvládnout. Takhle to bude stejně lepší. Můj bratr je momentálně zavřený na psychiatrii v Anglii, pro napadení svých spolubydlících a já doufám, že mu hospitalizace a léčba pomůže srovnat se se svými traumaty. Nahlášení případu na policii by mohl jeho léčbu zbrzdit. Navíc pevně věřím, že si díky psychoterapiím, na které docházím, zvládnou pomoci sama.

18. Jaké si měla vztahy se svými vrstevníky a okolím v době, kdy jsi chodila do školy?

Upřímně už si to moc nepamatuji. Pravděpodobně proto, že ani nechci. Víc jsem se našla v mimoškolních aktivitách. Chodila jsem plavat, pracovala jsem jako instruktorka plavání, chodila jsem na zpěv. Lépe se mi udržovalo kontakt s lidmi, se kterými jsem měla společný zájem než s mými spolužáky. Dokonce si myslím, že jsem byla ve skupině lidí ta, která působila nonstop negativně. Na základní škole jsem šikanovala, později jsem toho ale nechala. Sice jsem nevyvolávala žádné konflikty, ale byla jsem stále podrážděná, plná hněvu. Během všech přestávek jsem se snažila držet stranou, protože mi debaty mých spolužáků přišli primitivní a povrchní. Radši jsem si nosila do školy knihy od Bukowského nebo Sartra, abych svým spolužákům ukázala, jak jsem nad věcí. Doteď o tomto období mluvím jako o pseudointelektuálním a dělám si z něj legraci.

19. Jaký si v té době měla vztah sama k sobě?

Moc jsem neukazovala známky sebeúcty, hodně jsem pila alkohol, kouřila cigarety a marihuanu. Nikdy jsem si nedala nic tvrdšího, kromě extáze nebo MDMA na party. Jsem ráda, že jsem si tímhle obdobím prošla už na střední škole, protože na vysoké jsem byla schopna se věnovat studiu, na rozdíl od mých spolužáků, kteří začali takhle experimentovat až právě na výšce.

Vzpomněla jsem si na jednu příhodu, kdy jsem přespávala po party u někoho na bytě. Usínala jsem hodně opilá a během noci jsem se probudila v okamžiku, kdy jsem cítila v kalhotkách ruku nějakého kluka, zatímco se druhou rukou uspokojoval. Byl hodně opilý a nedokázal ani pořádně sedět na posteli. Postavila jsem se, oblékla a odešla. Nepamatuju si, jak jsem se s tím tenkrát vyrovnala. Nikdy jsem to ale nebrala ale jako traumatizující zážitek. Je to zajímavé, nikdy jsem z toho zážitku neměla žádné flashbaky ani pocity znechucení, na rozdíl od téměř stejné situace, která se mi stala s mým bratrem. Vzpomínka s bratrem se mi vybavuje poměrně často a vždy mi potom začne být úzko.

20. Máš pocit, že ses bývalému příteli podřizovala?

Ano, hodně. Vůbec neměl rád moje kamarády, mluvil o nich zle a vysmíval se jim. Abych eliminovala jeho řeči a měla doma klid, přestala jsem se bavit téměř se všemi svými známými. Chodila jsem ven jenom s ním a když jsem zrovna nechtěla trávit čas s jeho partou, seděla jsem doma a čekala, než přijde nebo uklízela jeho nepořádek. Postupně jsem začala být hodně izolovaná a cítila jsem se strašně sama.

Hodně pil alkohol. Poslední rok našeho čtyřletého vztahu jsem ho neviděla ani jeden den střízlivého. Verbálně mě šikanoval, stále mi opakoval, že nejsem nic, že bych bez něj nezvládla ani zaplatit nájem, což v té době byla bohužel pravda. Nezvládala jsem ke studiu vysoké školy ještě pracovat. Vyžadoval po mě pořád full servis, uklidit, uvařit, spát s ním. Dokonce jsem za něj dělala zkoušky z chemie, nedal mi na výběr, prostě počítal s tím, že se to za něj naučím a během zkoušky mu napíšu odpovědi. Když jsem se mu řekla, že nemám čas na jeho zkoušky, protože se musím učit na svoje, křičel na mě, že ho jako jeho přítelkyně dostatečně nepodporuji. Rozejít sem se s ním chtěla už dlouho, ale byla jsem po takovém tlakem, že jsem na to neměla odvahy. Nakonec jsme se rozešli ve chvíli, kdy jsem udělala bakalářské státnice. Tou dobou nám končila nájemná smlouva. Museli jsme se odstěhovat a já v tom viděla šanci na nový začátek.

Chvilku před naším rozchodem jsem měla aférku. Vůbec nešlo o to, že by mě ten člověk přitahoval, byla jsem do něj zamilovaná nebo mi chyběl sex. Chyběl mi pouze pocit, že můžu něco udělat já sama. V tu chvíli jsem se cítila alespoň na chvíli svobodná. Během rozchodu jsem se k této aféře přiznala, protože jsem měla neskutečné výčitky svědomí. On mi na to konto tvrdil, že by mi odpustil a zkusili bychom v našem partnerském vztahu pokračovat. V tu chvíli jsem pochopila, že kdybych na to naletěla, měl by další kartu v rukávu, se kterou by mě mohl vydírat. Tak po rozchodu všem řekl, že jsem se vyspala s celým Brnem a já díky tomu zůstala skutečně sama, bez jakýchkoli kamarádů a podpory.

21. Myslíš, že ti pomohla víc skupinová terapie, kterou nabízí spolek Konsent nebo individuální psychoterapie, na kterou chodíš?

To nejde takhle říct. Za skupinovou terapii v Konsentu jsem ráda, protože mi pomohla uvědomit si, co mám za problém. A taky mi pomohla uvědomit si, že v tom nejsem sama a že se to dá zvládnout. Individuální psychoterapie mi pomáhá nalézat střípky mé osobnosti a skládat je dohromady tak, abych mohla být psychicky v pořádku. Byla mi diagnostikována posttraumatická stresová porucha, která vysvětluje, proč se cítím tak, jak se cítím. Ačkoli jsem tomu ze začátku nechtěla věřit, protože jsem si myslela, že PTSD mají jen váleční veteráni nebo oběti holocaustu.

22. Jak vypadá tvůj sociální život nyní?

Většinu času trávím s přítelem, protože je to konečně člověk, se kterým se cítím v bezpečí. Jsem spíš introvert, takže se snažím nevyhledávat velké skupiny lidí. Když se ale přece jen do nějaké velké skupiny dostanu, začíná mi být úzko a většinou brzo odejdu. Mám docela velký problém s jízdou v MHD. Na Slovensku mám pár kamarádů z dětství, ale scházíme se spíš z nostalgie, než že bychom si nějak zvlášť rozuměli. V Praze mám jen dvě dobré kamarádky. Z jednou z nich pracuji, takže se vídáme každý den a víme toho o sobě navzájem hodně. Svěřuji se jí se všemi svými pocity, nikomu jinému tolik nevěřím. Vyjma svého přítele. S cizími lidmi nové kontakty moc nenavazuji, necítím se při seznamování dobře. V práci se mi naštěstí daří zvládat stres dobře. Jsem celkem organizovaná, takže mě moji nadřízení v práci často chválí, což mě těší.

23. Popiš mi prosím ještě jednu vaši rodinné vztahy.

Moje babička z tátovi strany zemřela, když byl otec ještě malý kluk. Vyrůstal potom společně se svým bratrem a vychovával je jejich otec. Dědeček pracoval na obecním družstvu a nikdy neměli moc peněz. Táta vystudoval učňák a začal pracovat jako automechanik, takže jeho plat nikdy nebyl velký. Rodičům se narodila po svatbě sestra, která je o osm let starší než já, za dva roky brácha a já s druhým bráchou jsme byli dvojité omyl. Protože jsou ale naši oba silně věřící, mamka nešla na potrat. Táta býval hodně agresivní, takže se s mamkou často hádali a hodně nás všechny bil.

Když mi bylo devět, rodiče se rozvedli a my s mamkou a sourozenci jsme se přestěhovali. Tátu jsem od té doby viděla jenom párkrát. Naposledy asi před šesti lety. Můj brácha dvojče trpí schizofrenií, takže žije pořád s mamkou, která se o něj stará. Kvůli tomu bohužel nemáme prostor pro to se sblížit a já si na to už zvykla.

Starší brácha byl v dětství zneužívaný strýcem z otcovi strany, což ví celá rodina. Zpočátku ho všichni litovali. Je zvyklý hodně cestovat a v tuhle chvíli žije v Anglii.

V naší rodině je tolik problémů, že jsme se všichni odnaučili o nich mluvit, takže bych naše vztahy jako důvěrné rozhodně nenazvala. Z toho důvodu na Slovensko téměř nejedím, nemáme si s mamkou moc co říct a nechci jí přidělovat starosti. Jediný, komu věřím, je moje sestra, ale o té jsem už mluvila.

24. Cítíš vzájemné odcizení od svého dvojčete?

Ano, cítím. Hodně. Vždycky jsem mezi námi cítila vzájemné pouto, ale od té doby, co trpí schizofrenií cítím, jak jsme se sobě vzdálili. Přicházíte o nějakou část sebe, která vám dobře rozumí i beze slov. Sice jsem se mu nikdy s ničím nesvěřila, ale měla jsem alespoň trošku pocit, že na světě nejsem sama. Asi nejvíc mě mrzí, že se mnou už ani nemluví, když přijedu na Slovensko. Jako bych pro něj byla cizí člověk.

Příloha č. 2 - Rozhovor Marek

První část

1. Pamatuješ si, jak se to stalo poprvé?

Už od malička jsme trávili s mými bratry čas u prarodičů na Příbramsku. Když mi byly asi tak čtyři roky, hrál jsem si u babičky v pokoji. V tu chvíli za mnou přišel můj nevlastní bratr, zavřel za sebou dveře a obnažil se. Byl jsem překvapený, vůbec jsem nechápal, co se to děje. Pak mě požádal, abych mu sáhl na penis a „začal si s ním hrát.“ Po chvílce vyvrcholil.

Při další návštěvě prarodičů sebou přivezl porno na videokazetě. Na videu byla vidět situace orálního a později análního sexu. Požádal mě, jestli mu to udělám taky. Přišlo mě to hrozně odporné, ale nakonec jsem to stejně udělal. Tahle situace se začala pravidelně opakovat. Pokaždé mě ke všem těmhle sexuálním aktivitám hrozně přemlouval. Byl na mě hodný, milý a snažil se získat mou přízeň. Nikdy mě ale nepolíbil ani neobejmul, vždycky šlo jen o pohlavní styk.

2. Jaké pocity to v tobě tenkrát vyvolávalo?

Cítil jsem se tenkrát strašně sám. Nevěděl jsem, že to, co děláme s nevlastním bráchou, není správné. Pro mě to byl důkaz lásky a náklonosti. Ačkoli to, co jsme dělali, mi bylo krajně nepříjemné a hrozně mě to bolelo, postupem času jsem si na to zvykl a začal jsem se na něj těšit. Byl to jediný člověk, kterému jsem v té době věřil. Myslel jsem si, že mě má doopravdy rád a cítil jsem se v jeho přítomnosti v bezpečí. Tak to bylo ale jen v případě, když jsme spolu byli sami. Když byli okolo ostatní členové rodiny, byl na mě zlý a hodně mě před nimi ponižoval.

V té době jsem začal být hodně smutný, zamlklý a roztěkaný. Často se mi stávalo, že mi padaly věci z rukou. Také jsem si přestal rozumět se svým druhým bratrem i s rodiči.

3. Jak vypadal tvůj nástup do školy a vztah s tvými vrstevníky?

Po nástupu do školy jsem si uvědomil, že jsem jiný než moji vrstevníci, ale nedokázal jsem rozpoznat v čem. Když jsme na prvním stupni začali chodit se třídou do osvěžoven, koukal jsem se na nahaté děti a hodně jsem to komentoval. Párkrát mě třídní učitelka napomenula, tak jsem to pak přestal dělat, ale vůbec jsem nechápal, proč se to nesmí, neměl jsem tenkrát žádnou představu o tom, co je to stud.

4. Jak si vnímal vztah se svým bratrem?

Nenapadlo mě, že děláme s nevlastním bratrem něco špatného. Mluvil o tom přede mnou jako o „výsadě starších kluků“ a tak jsem to vnímal. Vždycky mi ale zakazoval o tom mluvit s kýmkoli jiným, nejvíc se bál mojí mámy. Občas, když jsem se o tom zmínil před druhým bráchou, mě bil.

Takhle situace pokračovala dál a dál. Dokonce mu ani nevadilo, že byli u prarodičů ještě další členové rodiny. Vždycky se našla chvíle a místo, kde by to šlo. Začal být potom vynalézavý a kreativní. Strašně moc mě to bolelo, ale cítil jsem se už tenkrát tak opuštěný, že jsem to dobrovolně podstupoval, a dokonce jsem se na to těšil. V podstatě jsem do něj byl zamilovaný. Začal mi ale hodně vadit fyzický kontakt ostatních lidí.

5. Popsal bys mi konkrétní případ, jak zneužívání probíhalo?

V osmi letech jsme jeli s rodinou k moři do Chorvatska. Nevlastní brácha jel s námi. Po příjezdu jsme se šli společně vykoupat. Doplavali jsme k bójce, on si sundal plavky a chtěl po mně, abych ho orálně uspokojil. Pak mi strčil hlavu pod vodu. Málem jsem se tenkrát utopil, jemu to ale vůbec nevadilo.

6. Snažil ses navazovat partnerské vztahy?

Na gymnázium jsem nastoupil v jedenácti letech. Holky se mi líbily a snažil jsem se s nimi seznámit, dokonce jsem s několika začal chodit, tak, podle vzoru svých rodičů, ale něco mi v těch vztazích chybělo, takže jsem se s nimi vždycky po chvíli rozešel. V té době se mi nevlastní brácha ozýval mív a mív a mně docházelo, jak strašně málo mu na mě záleží. Toužil jsem ho potkat, trávit s ním čas. Někdy jsem se sebral, odjel na Černý Most, kde bydlel, a bloumal po ulicích s nadějí, že ho potkám.

7. Přitahovali tě muži?

Zhruba ve třinácti letech mi došlo, že se mi líbí představa pohlavního styku i s jinými muži a začal jsem se za to nenávidět. Myslel jsem si, že to mám naučené z bratra a snažil jsem se to dalšími vztahy s dívkami přeučit zpátky. Dokonce jsem se se zkušeností se svým bratrem jednou svěřil spolužákům. Šokovalo je to. Snažil jsem se situaci zachránit a řekl jsem jim, že se to stalo jen jednou, ze zvědavosti.

8. Začal ses tedy seznamovat s muži?

V patnácti letech jsem si založil seznamku, kde jsem se seznamoval už jen s muži. Vždy jsem s nějakým z nich navázal kontakt, vyspal jsem se s ním a tvrdil mu, že to pro mě bylo poprvé. Žádný z těch vztahů mě nebavil dlouho, a proto jsem partnery často střídal. Došlo mi totiž, že můžu dostávat lásku i od někoho jiného než od svého nevlastního bratra.

9. Jaký si měl vztah se svými rodiči?

V tu dobu jsem dokázal už dokonale lhát o všem, co jsem dělal. S rodiči jsme se nebavili už vůbec, matka mě podezírala, že беру drogy a otec mě stále bil. Nenáviděl jsem ho. Nedokázal jsem mít rád ani jednoho z rodičů, všechno, co jsem měl v té době rád, jsem jim nemohl říct. Věděl jsem, že je otec homofob a že mu nikdy nemůžu říct o své orientaci.

10. Jak tvé vztahy probíhali?

Fakt, že můžu spát s tolika muži mě uspokojoval. Bavilo mě být chladnokrevný, partnerům ve vztahu jsem neodpovídal na zprávy a pak jsem jim dával falešné naděje, a nakonec se s nimi rozešel. Když jsem si našel první vážný vztah, bylo mi šestnáct, mému příteli sedmadvacet. Hodně na mě žárlil a mě to po chvíli přestalo bavit. Byl jsem na něj hodně zlý a velmi často jsme se hádali. Být zlý, to se mi moc líbilo. Vztah nám vydržel půl roku, pak jsem se mu přestal ozývat.

11. Měl jsi hodně sexuálních partnerů?

Po rozchodu jsem začal být opět hodně promiskuitní. Rozhodl jsem se přijít se svým coming outem. První člověk, kterému jsem se rozhodl říci o své orientaci, byl můj nevlastní bratr. Tenkrát ho to hodně překvapilo. Řekl mi, že je divné spát s muži a že mu to přijde odporné. Vůbec jsem jeho reakci nedokázal pochopit. V té době jsme spolu udržovali intimní vztah už dvanáct let, ale sex s jinými muži, než s ním mu přišel odporný.

12. Kdy sexuální zneužívání ze stran bratra skončilo?

Potom jsme se dva roky neviděli. Bylo mi devatenáct let a intimně jsme se sešli naposledy. Stále jsem ho měl rád. V té době mi stále nedocházelo, že šlo celou dobu o sexuální zneužití. To mi došlo, až když jsem si dal se svým kamarádem ve dvaceti letech MDMA. V tu chvíli mi došlo, že jsem byl patnáct let sexuálně zneužíván a úplně mě to zničilo. Byl jsem tou nově nabytou informací úplně paralyzovaný a nechtěl jsem si to připustit. To trvalo ještě zhruba půl roku, než jsem se rozhodl začít chodit na terapie, na které pravidelně docházím dodnes.

13. Jak celou situaci vnímáš dnes?

Dnes jsem rád za to, že jsem objevil problém, který mě dlouhou dobu negativně ovlivňoval. V mém chování vidím důsledek prožitého traumatu a mrzí mě, že jsem se k některým lidem, kdy choval jakkoli zle. Můj nevlastní bratr se mi za způsobené trauma omluvil a pro mne je momentálně důležité, abych byl schopen odpustit jak sobě, tak jemu.

Druhá část

14. Navazuješ v tuto chvíli vztahy s muži?

Po začátku terapie jsem si uvědomil, že se mi pohlavní styk s muži hnusí a začal jsem přemýšlet nad tím, jestli mě nepřitahují spíš dívky. Párkrát jsem se i s nějakou sešel, ale pokaždé jsem byl tak nervózní, že jsem se raději přestal ozývat. Vůbec nevím, jak s děvčaty mluvit, pokud se jedná o navazování partnerského, a ne přátelského vztahu. Líbí se mi představa vztahu s dívkou i s tím vše spojené, ale nemám odvahu pokročit dál.

15. Ve vaší rodině jsi jediný, který byl sexuálně zneužíván?

Pokud vím, tak ano. V naší rodině není zvykem povídat si o věcech do hloubky, nemáme k sobě téměř žádnou důvěru. Pokud se tedy něco takového v naší obrovské rodině událo, zůstalo to určitě utajeno.

16. Nahlásil si trestný čin sexuálního zneužívání na policii?

Ne, nenahlásil.

17. Proč si ho nenahlásil?

Naše rodina je obrovská, mám spoustu sestřenic a bratranců, tet, strýců. Nahlášení činu, kterého se dopustil můj nevlastní bratr, na policii by se v naší rodině začalo veřejně probírat. Tomu se chci vyvarovat. S většinou svých příbuzných nemám dobrý vztah, takže by bylo klidně možné, že by mému tvrzení nevěřili. Já moc dobře vím, že to, co se stalo se stalo a bylo to špatné, ale nechci nikomu nic opakovaně vysvětlovat, potažmo se obhajovat. Svěřil jsem se pár svým přátelům, a to mi bohatě stačí, protože vím, že mě nesoudí a můžu jim důvěřovat. S prožitým traumatem se snažím vyrovnat sám a k tomu mi hodně napomáhají psychoterapie, na které pravidelně docházím. Navíc se mému nevlastnímu bratrovi před půl rokem narodila dcera. Za svůj čin by byl určitě odsouzen k trestu odnětí

svobody a já nechci brát jeho dceři otce. Myslím si, že by ji to poznamenalo na celý život a to nechci.

18. Můžeš mi prosím ještě jednou popsat vaši rodinu?

Otec si vzal matku, když mu bylo dvacet čtyři, protože čekali mého bráchu. Mamce bylo dvacet dva. Z prvního manželství má mého nevlastního bráchu, ten se narodil, když bylo otci dvacet. Po narození bráchy si táta pořídil zahradnickou firmu, takže pořád splácí nějaké dluhy a mamka mu s tím pomáhá. Táta je z podnikání hodně ve stresu, takže se stávalo, že na nás často vyjížděl, někdy nás i bil. Mě teda nejvíc, protože mě údajně nechtěl. Mamka chtěla další dítě, on už ne, ale nakonec ho přemluvila. Myslím si, že si na mě vyléval svůj vztek právě kvůli tomu. Říkal mi, že jsem neschopný, nezodpovědný, zženštilý a další věci. Je to trošku macho a homofob. Díky tomu, že jsem byl už v pubertě hodně vysoký a silný a dokázal jsem se mu vzepřít, tak mě bít přestal.

Mamka vyrůstala na Příbramsku. Babička s dědou si pořídili sedm dětí, proto mám tolik bratranců a sestřenic. Je hodně introvertní, asi právě kvůli tomu, že jich bylo doma tolik. Nikdy si se mnou pořádně nepovídala. To platí i teď. Je pořád hodně ve stresu z půjček, které otec má a ona mu s tím ze svého platu pošťačky musí pomáhat. Pokaždé, když ji vidím, si jen stěžuje a mě se pořádně ani nezeptá, jak se mám.

S bráchou rodiče vždycky vycházeli líp, než se mnou, asi protože je starší. Po střední škole už nechtěl jít dál studovat a začal pracovat jako řidič kamionu. Se svojí ženou je už od střední a mají spolu čtyřletou dceru a odstěhovali se do domku za Prahou, protože je tam větší klid. Mám je moc rád. Dřív jsme se s bráchou hodně hádali, hlavně když jsme byli malí, nebo hlavně já. Teď už je to lepší, když se sejdeme, bavíme se hodně o autech, takový ten small talk. Rozhodně bych mu ale nesvěřil věci, které říkám třeba svým přátelům. Byť se můj vztah s bráchou, mamkou a vlastně i tátou zlepšil po tom, co jsem se odstěhoval, pořád se jim nejsem schopný svěřovat s osobními věcmi, protože mám pocit, že je to nezajímá.

19. A tvůj nevlastní bratr? V jakých rodinných poměrech vyrůstal?

Po tom, co se táta se svou první ženou rozvedl, zůstal nevlastní brácha v péči své mamky. Bydleli v poměrně malém bytě na Černém mostě. Jeho mamka si po rozvodu našla přítele a co jsem pochopil, ten ho neměl moc rád a docela ho bil. Protože toho měl táta tenkrát hodně, posílal nevlastního bráchu společně s námi k prarodičům. Má vystudovanou střední

školu. Vždycky moc rád jezdil na kole, takže si splnil sen a začal pracovat jako prodavač sportovních kol. Jak už jsem zmiňoval, před půl rokem se mu narodila dcera.

20. Netrpěl si nějakými zdravotními potížemi?

Když jsem měl svůj první anální styk, hodně mě to bolelo. Tekla mi dokonce krev z řitního otvoru, a to i pár dnů potom. Postupně to ale přestalo, asi jak jsem začal být na anální styk zvyklý. Asi v osmi letech jsem začal mít problém se spaním, někdy jsem neusnul vůbec. Když jsem přece jen usnul, počůral jsem se. Chtěl jsem chodit spát k rodičům do ložnice, ale jim se to vůbec nelíbilo, nechtěli to řešit. To trvalo tři roky, bylo to šílený. Až když mi bylo těch jedenáct, tak mě mamka vzala k psychologovi. Ten mi řekl, že je to normální, že e to prostě stává. Po téhle návštěvě jsem se rozhodl, že už o tom s rodiči nebudu mluvit a snažil jsem se přijít na to, jak to vyřešit sám. Zhruba ve třinácti jsem začal spát trochu lépe. Kromě té nespavosti, díky které jsem se druhý den nedokázal pořádně soustředit, protože jsem byl unavený, jsem žádnými zdravotními potížemi netrpěl. To, že jsem se nedokázal pořádně soustředit a byl jsem roztržitý, mě hodně trápilo. Nakonec jsem si ve dvaceti letech zašel na vyšetření, jestli nemám ADHD a ono jo. Od té doby beru pravidelně léky a dokážu se lépe koncentrovat.

21. Zlepšil se tvůj vztah s vrstevníky během puberty?

Díky tomu, že jsem se naučil dokonale lhát svým rodičům, jsem si uvědomil, že se můžu chovat tak, jak se mi zachce. Na gymnáziu jsem se snažil být v kolektivu přátelský a díky tomu jsem kontakty navazoval poměrně rychle. Bavil jsem se spíš s holkami, přišlo mi to lepší, protože kluků jsem se bál. Kluci si o mě většinou mysleli, že jsem divný a moc se se mnou bavit ani nechtěli. Protože jsem se nechtěl nikomu podřizovat, snažil jsem se většinou dostat do vůdčí pozice, vedl jsem projekty, plánoval školní výlety nebo třeba maturitní ples. Když jsem odmaturoval, hodně se mi ulevilo. Uvědomil jsem si, že ten člověk, kterého spolužáci osm let na gymnáziu znali, jsem nebyl já, ale byla to pouze moje maska. Tvář, kterou jsem nastavoval, aby mi nikdo nemohl ublížit.

22. Jak se ti daří navazovat vztahy nyní?

Nástup na vysokou školu jsem vzal jako šanci být konečně sám sebou. V tom mi i hodně pomáhá to, že jsem začal pracovat v kavárně jako barista. Máme tam skvělý kolektiv lidí, kteří jsou milí, přátelští a nemají žádné předsudky. Díky tomu nemám problém o svém traumatu otevřeně mluvit. Víím, že jsou chápaví a neodsoudí mě. Zároveň mám možnost díky práci baristy potkávat spoustu inspirativních lidí, se kterými se rád seznamuji.

23. Jaké pocity jsi měl/máš, když jsi sám?

Zhruba v šestnácti letech jsem začal hodně pít. Nejdřív se spolužáky, potom jsem se začal opíjet sám, hodně mě to uklidňovalo. Sem tam jsem si dal i nějakou tu drogu. Měl jsem tou dobou hodně sebedestruktivní myšlenky. Díky alkoholu jsem na ně alespoň na chvíli dokázal zapomenout. V osmnácti letech jsem měl autonehodu. Po ní jsem začal pít ještě víc. Občas jsem nechodil v noci ani domů a zůstával po hospodách. Také jsem tou dobou hodně přemýšlel nad sebevraždou. Přišlo mi to jako logické řešení. Svěřil jsem se s tím nejlepší kamarádce a ta mi hodně pomohla. Nikdy jsem se o sebevraždu nepokusil, ale myšlenky na ni mě občas stejně přepadnou. Dodnes občas trpím nespavostí a mívám noční můry.